

BİREYSEL BAŞVURUNUN ÖN İNCELEME USULÜ, BİREYSEL BAŞVURU BÜROSUNUN ÇALIŞMA SİSTEMİ İLE BU AŞAMADA VERİLEN İDARİ RET KARARLARININ NİTELİKLERİ VE İTİRAZ AŞAMALARI

*(Preliminary Examination Procedure Of Individual Application To
The Constitutional Court, Working System Of Individual Application
Bureau, The Characteristics Of Inadmissibility Decisions Rendered At
This Stage And Objection To Such Decisions)*

İbrahim ÇINAR¹ * , Sinan ÇINAR² **

ÖZ

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Bireysel başvuru bürosu tarafından yapılan ön inceleme aşamasında başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmadığı tespit edilir ise başvurunun süre aşımı nedeniyle idari yönden reddine karar verilir.

Bireysel ön incelemesi aşamasında, başvuru formunda veya eklerinde herhangi bir eksiklik tespit edilip bunların tamamlattırılması için başvurucuya veya temsilcisine on beş günü geçmemek üzere kesin bir süre verilmesine rağmen bu sürede eksikliklerin tamamen veya kısmen giderilmediği ya da usulüne uygun bir şekilde tamamlanmadığı tespit edilir ise başvurunun idari yönden reddine karar verilir.

Çalışmamızda öncelikle bireysel başvuru sisteminin birinci adımı olan ön inceleme mekanizması ve bireysel başvuru bürosunun çalışma usulü açıklanacaktır. Bu kapsamda, süresinde yapılmayan veya yöntemine aykırı olarak yapılan başvuruların ön inceleme aşamasında tespit edilmesi durumunda verilen idari ret kararları, bu kararların nitelikleri ve bu kararlara karşı itiraz usulüne yer verilecektir. Çalışmanın son kısmında ise mevcut sistemin daha iyi işlemesi için tarafımızca tespit edilen bazı

1 Anayasa Mahkemesi Raportörü, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi, ibrahim.cinar@anayasa.gov.tr

2 Anayasa Mahkemesi Raportörü, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Doktora Öğrencisi, sinan.cinar@anayasa.gov.tr

*Makale Geliş Tarihi: 5.11.2014, Kabul Tarihi: 14.11.2014

eksikliklere ilişkin somut öneriler dile getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İdari ret kararı, idari ret kararına itiraz, bireysel başvuru bürosu, bireysel başvuruda ön inceleme.

ABSTRACT

According to Article 47, paragraph (5) of Law Nr. 6216, individual applications must be filed within thirty days after the exhaustion of legal remedies or, if no legal remedy is provided for a violation, after being informed of the said violation. If it is determined at the stage of preliminary examination carried out by the individual application bureau that an application is not filed within thirty days after the exhaustion of legal remedies or, if no legal remedy is provided for a violation, after being informed of the said violation, then the said application shall be rejected on administrative grounds due to time-limit expiration.

If any deficiency in the individual application form or its annexes is determined at the stage of preliminary examination, the applicant is granted a fifteen-day time period to complement the deficiencies. However, if it is determined that these deficiencies are not duly completed in this time period, the said application shall be rejected on administrative grounds.

This study explains the preliminary examination mechanism, the first step of the individual application system, and the working procedure of the individual application bureau. In this context, the study covers the rejection of application on administrative grounds determined during the preliminary examination of applications which are not filed in due time and proper form, the characteristics of such decisions and the procedure for objection to such decisions. The final part of the study will suggest concrete proposals to certain deficiencies determined by us for the improvement of the current system.

Keywords: Rejection of application on administrative grounds, objection to rejection of application on administrative grounds, individual application bureau, preliminary examination of individual applications.

GİRİŞ

Anayasa Mahkemesinin yasaların Anayasaya uygunluk denetiminin yanı sıra siyasi partilerin mali denetimi ile Yüce Divan sıfatıyla yargılama yapma görev ve yetkisi bulunmakta iken, 12.9.2010 tarihinde yapılan referandum sonucu kabul edilen 5982 sayılı Kanun ile 1982 Anayasası'nın bazı maddeleri değiştirilmiş, bu kapsamda Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruları inceleme görev ve yetkisi verilmek suretiyle bireysel başvuru yolu iç hukukumuzda yeni bir mekanizma olarak yerini almıştır.

Türk Hukuk sisteminde yeni oluşturulan bireysel başvuru sisteminin başarıya ulaşabilmesi için yasama, yürütme ve yargı organlarının sisteme vereceği destekle birlikte Mahkemenin de vereceği kararlarla insan hakları ihlallerini ortadan kaldıracak etkili bir iç hukuk yolu olması ve aşırı iş yükü baskısı altında bulunmaması gerekir. Dünyadaki başarılı ülke uygulamalarına bakıldığında, aşırı iş yükü sorunuyla başa çıkabilecek mekanizmalar oluşturdukları görülmektedir. Ülkemizde de yeni oluşturulan bu sistemin sağlıklı işleyebilmesi ve aşırı iş yükü ile mücadele edilebilmesi için bazı önlemler alınmıştır.

Bu çalışmada temel olarak bireysel başvuru sisteminin birinci adımı olan ilk inceleme usulünün teknik ayrıntıları da içerecek şekilde irdelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, süresinde yapılmayan veya yöntemine aykırı olarak yapılan başvurular hakkında verilen idari ret kararları ve bu kararlara karşı itiraz usulüne de ayrı başlıklar altında yer verilmesi planlanmıştır. Çalışmanın son kısmında ise mevcut sistemin daha iyi işlemesi için tarafımızca tespit edilen bazı eksikliklere ilişkin somut öneriler dile getirilmiştir.

1. BİREYSEL BAŞVURU SİSTEMİ

Türkiye'de insan hakları alanında yaşanan ihlallerinin önlenmesi bakımından 1987 yılından bu yana reform niteliğinde gelişmeler yaşanmıştır. Bu kapsamda Avrupa Konseyi'ne üyelik ile başlayan süreç Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) yargı yetkisinin tanınması, daha sonra mahkeme içtihadının iç hukuka yansıtılması amacıyla Anayasa değişikliği ve ihlalleri önleyici yasal düzenlemelerle devam etmiştir.

Ülkemizde özellikle son yıllarda, hakları ihlal edilen bireylerin başvurabilecekleri hukuk yolları önemli ölçüde genişletilmiştir. Örneğin, işkence ve kötü muameleyle mücadele etmek amacıyla

6332 sayılı Kanun ile kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip ve özel bütçeli Türkiye İnsan Hakları Kurumu; kişilerin bilgi edinme haklarının kullanımı amacıyla 4982 sayılı kanun ile Bilgi Edinme Değerlendirme Kurumu; kamu hizmetlerinin işleminde bağımsız ve etkin bir şikâyet mekanizması oluşturulması amacıyla 6328 sayılı Kanun ile Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu kurulmuştur. Bu mekanizmalarla ülkemizde hak arama yolları genişletilerek modern ülkelerle arayışı kapatmaya yönelik önemli adımlar atılmıştır³.

Bu süreçte, ayrıca Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmış ve iç hukukumuzda bu sistemi destekleyici başvuru mekanizmaları oluşturulmuştur.

1.1. Bireysel Başvurunun Tanımı

Bireysel başvuru; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AHİS) ve Anayasa'mızda korunan bir hakkın, idarenin işlem, eylem ya da eylemsizliği nedeniyle ihlal edilmesi sonucu, kişi veya kişi topluluklarının bu ihlalin giderilmesi için hukukta öngörülen ve tüketilmesi gereken bütün başvuru yolları denenip sonuç alınamaması halinde Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmak suretiyle kullanılması gereken istisnai bir hak arama yoludur.

Bireysel başvuru gerek uygulayıcılar gerekse öğretide aynı nitelikleri taşımakla birlikte farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bunlara birkaç örnek vermek gerekirse bireysel başvuru; *kamu gücü tarafından, temel hak ve özgürlükleri ihlal edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü bir kanun yolu*⁴ bir diğer tanıma göre; *temel hak ve özgürlükleri kamu gücü tarafından ihlal edilen bireylerin kullanabilecekleri son çare olarak ikincil ve yardımcı nitelikteki olağanüstü bir dava türü*⁵ olarak tanımlanmış, başka bir tanıma göre ise, *temel hak ve özgürlükleri yasama, yürütme veya yargı organlarının işlemleri tarafından ihlal edilen bireylerin başvurdukları olağanüstü kanun yolu*⁶, diğer bir tanıma göre de; *temel hak ve özgürlükleri kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edilen bireylerin diğer başvuru yollarını tükettikten sonra başvuru*

3 Emin GÖRGÜN, Yakup AYDIN, Sayıştay Kararlarına Karşı Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Yolu, Sayıştay Dergisi, Ocak-Mart 2012, Sayı:84, s.65.

4 Burhan KUZU, "Türkiye için Anayasa Şikâyeti Modeli Tartışma Panelinde Sunulan Tebliğ", Anayasa Yargısı Dergisi, Sayı:21, s.248-295.

5 Öykü DİDEM AYDIN, Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, Y. 2011, Sayı:4, s.126.

6 Bahadır KILINÇ, Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti) Kurumu ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği, Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Sayı:25, s.23.

yapabilecekleri istisnai ve ikincil nitelikte bir hak arama yolu⁷ olarak tanımlanmış bulunmaktadır.

Bununla birlikte bireysel başvuruyu daha kapsamlı olarak tanımlayanlar olmuştur. Bunlardan birine göre bireysel başvuru; *kamu gücüne karşı temel hak ve özgürlükleri korumayı amaçlayan, diğer olağan kanun yollarının tüketilmesinden sonra son hukuki çare olarak başvuru- labilen, konusu ve tarafları ilk mahkemedeki yargılamadan ya da idari iş- lemden tamamen farklı, anayasal yargı koluna tabi, kendine özgü, ikincil nitelikte bir dava türüdür⁸. Bir diğer tanıma göre ise bireysel başvuru; *Anayasada ve anayasal belgelerde yer alan hak ve özgürlüklerden birinin/ birkaçının, yasama, yürütme ve yargı organlarından biri/ birden fazlası tarafından ihlal edilmesi üzerine hakkı ihlal edilen kişi/ kişiler tarafın- dan ihlalin önlenmesi amacıyla olağan kanun yolları tüketildikten sonra Anayasa Mahkemesine dava edilmesi imkânı tanıyan bir haktır⁹.**

1.2. Bireysel Başvurunun Nitelikleri

Bireysel başvuru, yukarıda bazı örnekleri verilen tanımlarında da değinildiği gibi olağanüstü, istisnai ve ikinci niteliği olan bir hak arama yoludur. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılabil- mesi için hak ihlalinin giderilmesine yönelik iç hukukta öngörülen tüm başvuru yollarının tüketilmesi gerekir.

Bireysel başvuru, hak ihlallerinin giderilmesi ve hakların korun- ması için anayasa yargısı içinde yer alan bir anayasal denetim şeklidir. Bireysel başvuru sisteminin dünyada uygulanma alanı oldukça geniştir. Federal Almanya'da, Avusturya'da, İspanya'da, Macaristan'da, Polonya'da, Çek Cumhuriyeti'nde, Slovak Cumhuriyeti'nde, İsviçre'de, Belçika'da, Meksika'da, Brezilya'da, Arjantin'de, diğer Latin Amerika ülkelerinde, Doğu Avrupa ülke- rinin birçoğunda ve Güney Kore gibi ülkelerde uygulanmaktadır¹⁰.

Genel kural olarak temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddi- alarının hukuk sistemi içinde, olağan yasa yolları ile çözüme ka- vuşturulması esastır. Bireysel başvuru yoluna, iddia edilen hak ih- lallerinin bu olağan denetim mekanizması içinde giderilememesi durumunda başvurulabilir. Bireysel başvuru bu özelliği ile ikincil

7 Hüseyin EKİNCİ, Musa SAĞLAM, 66 Soruda Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, Avrupa Kon- seyi-2012, s.9.

8 Özcan ÖZBEY, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara- 2013, s.71.

9 Tolga ŞİRİN, Türkiye'de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru), On İki Levha Yayınları, İstanbul-2013, s.11.

10 Bahadır KILINÇ, a.g.m., s.23.

nitelik taşımaktadır¹¹.

Bireysel başvurunun usul kanunları ile düzenlenen olağan ve olağanüstü kanun yollarından farklı ve kendine has birtakım özellikleri vardır. Bireysel başvuru, Anayasal düzeyde yeni bir yargılama şekli olarak ulusal hukuka dâhil edilmiş olup, bu başvuru usulünün kabul edilmesinin temel amacı, insan hak ve özgürlük ihlallerinin iç hukukta ortadan kaldırılması, hak ve özgürlüklerin ulusal seviyede hayata geçirilmesi ve korunmasıdır¹².

1.3. Bireysel Başvurunun İşlevi

Bireysel başvurunun mekanizmasının en önemli işlevi, insan haklarının korunması ve hayata geçirilmesidir.

Bireysel başvurunun subjektif ve objektif olmak üzere iki temel işlevi vardır: Subjektif işlevi, bireyin temel hak ve özgürlüklerinin anayasa yargısı yoluyla korunması; objektif işlevi ise hukuk düzeninin korunması ve anayasa yargısı içtihatlarının geliştirilmesidir¹³.

Bireysel başvuru ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının yerine getirilmesi zorunlu olduğundan, bu durum hâkimlerin kanunları Anayasa Mahkemesi kararlarına uygun olarak yorumlamalarına ilişkin sorumluluklarını güçlendirecektir¹⁴.

Son olarak, bireysel başvuru sisteminin düzenli bir şekilde çalışmasının, ülkemiz aleyhine AİHM'e yapılan başvuruların sayısını azaltmaya önemli ölçüde katkı sağlayacağı öngörülmüş olup bu hususa bireysel başvuruya ilişkin anayasa değişikliklerinin gerekçesinde de yer verilmiştir¹⁵.

1.4. Bireysel Başvuruda İş Yükü Sorunu

Bireysel başvuru sistemlerinin en büyük sorunlarından biri, iş yüküdür. Bu sorunla mücadele etmek amacıyla gerek AİHM, gerekse bu konuda başarılı uygulamalar gösteren ülkeler bir takım önlem-

11 Bahadır KILINÇ, a.g.m. s. 23.

12 M.Yavuz SABUNCU, Selin ESEN ARNWINE, Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu, Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Sayı:21, s.230.

13 Bahadır KILINÇ, Mustafa ÇAĞATAY, Hakan ATASOY, Bireysel Başvuru, Türkiye Adalet Akademisi, 2011-2012 Yılı Hakim Savcı Adayları Ders Notları, s.7.

14 Özcan ÖZBEY, a.g.e. s.83.

15 Serap YAZICI, Yeni Bir Uygulama Olarak Anayasa Şikâyeti-Konuşma, AİHM ve Türkiye II, Anayasa Şikâyeti ve AİHM, Uluslararası Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Yayın No: 8, Ankara-2010, s. 10; Bekir ÖZÇELİK, "Bireysel Başvuru Yolunun İdari Yargı Kararları Bakımından Değerlendirilmesi", Türkiye'de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Editör Sertap YOKUŞ, Seçkin Yayınları, Ankara-2014, s.138.

ler almıştır.

AİHM kabul edilemez olduğu açık bir şekilde görülen başvuruların derhal reddedilmesi veya dosyaların uygun karar organlarına havale edilerek esas inceleme yapılabilmesi amacıyla yakın tarihte mevzuatta önemli değişiklikler yapmıştır. Örneğin 14 nolu protokol ile “*Tek hakim usulü*” belirlenmiş, AİHS’nin 24. maddesi değiştirilerek “*Yazı İşleri raportörü*” kadrosu kurulmuş ve ayrı bir filtraj bölümü oluşturulmuştur¹⁶.

Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtüzüğü’nün 47. maddesinde yer verilen şekil şartlarını taşımayan başvuruların, filtraj biriminin kurulmasını müteakip tek hakim kararına gerek olmaksızın idari yönden reddine olanak tanınmıştır¹⁷.

Alman ve İspanya Anayasa Mahkemeleri de mahkemeyi doğrudan bireylere açmanın sistemi bloke edecek düzeyde iş yükünü arttırması sonucunda birtakım eleme mekanizmaları geliştirmişlerdir¹⁸.

Ülkemizde bireysel başvuru mekanizması oluşturulurken, sistemi felç edebilecek en büyük tehlikenin, baş edilemez ağır bir iş yükü sorunu olacağı öngörüsünde bulunulmuş, bu husus gerek akademisyenler gerekse uygulayıcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Örneğin, Danıştay ve Yargıtay’da olağan ve olağanüstü kanun yolları tüketildikten sonra kesinleşmiş yargı kararları üzerine yapılan bir analizde, Anayasa Mahkemesine ilk yıllarda ortalama 50.000 başvuru yapılacağı tahmin edilmiştir¹⁹.

Anayasa Mahkemesine, bireysel başvuru sisteminin uygulanmaya başladığı 2012 yılının Eylül-Aralık döneminde 1342, 2013 yılında 9897, 2014 yılının Ocak-Eylül döneminde ise 15349 bireysel başvuru yapılmıştır. Bireysel başvuru sisteminin uygulandığı ilk iki yılda (23 Eylül 2012- 23 Eylül 2014 tarihleri arasında) toplam 26588 baş-

16 Cüneyt DURMAZ, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Başvuruların Ayrıştırılması ve Tek Hakim Formasyonu, Bireysel Başvuru, İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi), Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013, s.47.

17 Cüneyt DURMAZ, a.g.e, s.60.

18 Örneğin, başvurunun kabul edilebilmesi için başvurunun anayasa hukuku alanında temel bir öneme sahip olması ve başvurunun reddinin şikâyetçi açısından ağır ve özel bir zarar sebep olması şartları belirlenmiştir. İspanya Anayasa Mahkemesi de, federal Alman Anayasa Mahkemesi deneyimlerinden yararlanarak 2007 yılında Anayasa Mahkemesi Kuruluş Kanunu’nun 50. maddesinde değişiklik yapmıştır. Anayasanın yorumlanması ve uygulanması veya onun genel etkisi ya da temel hakların kapsam ve içeriğinin belirlenmesi açısından değerlendirildiğinde özel önemi bulunan bireysel başvuruların esas incelemeyi hak ettiği belirtilmiştir. Musa SAĞLAM, *Anayasal Önem ve Önemli Bir Zarar Kriteri*, Bireysel Başvuru İncelemeleri I, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013, s.334-335.

19 Ali Rıza ÇOBAN, Bireysel Başvuru: *Türk Anayasa Mahkemesi İçin Ağır İş Yükü Sorunu*, AİHM ve Türkiye II, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara-2010, s.161-177.

vuru yapıldığı tespit edilmiştir.

Bu verilere bakıldığında; bireysel başvurunun ülkemizde tahmin edilen sayıda olmadığı görülmekle birlikte başlangıçta aylık ortalama 380 başvuru yapılırken, 2013 yılında aylık ortalama 825 başvuru yapıldığı, 2014 yılının ilk dokuz aylık dönemine bakıldığında ise aylık ortalama 1705 başvuru yapıldığı tespit edilmiş olup başvuru sayısının hızla arttığı gözlemlenmektedir.

Ülkemizde yeni oluşturulan bu mekanizmanın iş yükü baskısı altında kalmaması amacıyla bireysel başvuruya ilişkin temel mevzuat, son yıllarda başarılı ve deneyimli Anayasa Mahkemeleri ve AİHM tecrübelerinden faydalanmak suretiyle özenle hazırlanmıştır. Bu kapsamda özellikle Almanya ve İspanya gibi başarılı ülke uygulamaları ve AİHM tecrübesi dikkate alınmış, muhtemel ağır iş yüküne bağlı olarak Anayasa Mahkemesinin işleyemez hale gelmesinin önüne geçmek ve mümkün olduğu ölçüde eksiksiz ve nitelikli başvuruları kayda almak amacıyla bireysel başvuru yapılması usulü, sıkı şekil şartlarına bağlanmıştır.

2. BİREYSEL BAŞVURUDA ÖN İNCELEME USULÜ

Bireysel başvuru sisteminin uygulandığı bütün ülkelerde, başvurular şekil şartlarına bağlanmıştır²⁰. AİHM, her başvurucunun kendi ülkesindeki hukuki yolları tüketirken oradaki şekil şartlarına uyması gerektiğini benimsemektedir. Örneğin dilekçesi iç hukuktaki şekil şartlarını yerine getirmediği için reddedilen bir başvurucu AİHM tarafından iç hukuk yollarını usulüne uygun olarak tüketmemiş sayılmaktadır²¹.

Anayasa Mahkemesine yapılacak bireysel başvurularda da Kanun ve İçtüzükle belirlenen kendine özgü bir takım şekil şartları yer almaktadır. Bu nedenle bireysel başvurunun esas yönünden incelenebilmesi için ilgili mevzuat ile belirlenen şekil şartlarına uygun olarak başvuru yapılması gerekmektedir. Örneğin başvuru formunun usulüne uygun bir şekilde doldurulması ve forma başvuru ile ilgili bütün belgelerin asıl ya da onaylı suretlerinin eklenmesi gibi bir dizi usul kurallarına riayet edilerek başvuru yapılması gerekir.

Bu bölümde, Anayasa Mahkemesine yapılacak bireysel başvurularda gerek başvuru formunun doldurulması, gerek başvuru formuna

20 Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Ebru KARAMAN, Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru Yolu, XII Levha Yayınları, İstanbul-2013, s.234-236.

21 Recep KAPLAN, *Bireysel Başvuruda Dava Açan Belgeyle Bağlılık*, Bireysel Başvuru İncelemeleri 1, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013, s.13.

eklenmesi gereken belgeler gerekse form ve belgelerin Mahkemeye ibrazı vb. hususlarda uyulması gereken kurallara ve sıklıkla karşılaşılan sorunlara yer verilecektir.

2.1. Başvuru Formu ve Ekleri

Bireysel başvuruda başvuru, formda ileri sürdükleri ihlal iddialarına ilişkin hususları tevsik edici belgeleri forma eklemek zorundadırlar. Bu nedenle bireysel başvuruda, taraflarca getirilme ilkesi geçerlidir. Bu kapsamda, bireysel başvuru formu doldurulmak suretiyle başvuru yapılması, başvuru konusu olayların formda açıklaması ve olaylara dayanak kanıtların başvuru formuna eklenmesi, olay ve deliller arasındaki bağlantıların kurularak hak ihlalinin ne şekilde gerçekleştiğinin ispatı genel itibariyle başvuru sorumluluğundadır²².

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü²³'nün 59. maddesinde bireysel başvuru formu ve ekleri ile ilgili genel açıklamalara yer verilmiş, formun ve eklerinin hazırlanmasına ilişkin ilkeler belirlenmiştir. İçtüzük ile belirlenen ilke ve açıklamalara uygun olarak tanzim edilmiş başvuru formu örneği ayrıca İçtüzü'e eklenmiştir.

Bireysel başvuru mekanizmasının hukuk sistemimizde yeni bir hak arama yolu olduğu dikkate alınarak örnek başvuru formu ve başvuru formunun ne şekilde doldurulacağına dair ayrıntılı açıklamaların yapıldığı başvuru kılavuzu, Anayasa Mahkemesi resmi internet sitesinde²⁴ yayımlanmıştır. Ayrıca form ve kılavuzun bütün adliye ve ceza infaz kurumlarına dağıtımını gerçekleştirilmiştir.

2.1.1. Başvuru Formunun Şekli ve İçeriği

Bireysel başvuruların; kural olarak Mahkeme internet sitesi ve İçtüzük ekinde yayımlanan başvuru form örneği doldurulmak suretiyle yapılması gerekir. Bununla birlikte, başvuru formunun forma ulaşmada sorun yaşaması durumunda, başvuru formunda bulunması gereken bütün bilgileri içeren ve aynı formatta olan bir dilekçe ile de başvuru yapılmasına imkân tanınmıştır.

Başvuru formunun, resmi dilde yani Türkçe, okunaklı ve başvuru formunun esasına yönelik özlü bilgileri içerecek şekilde doldurulması gerekmektedir. Mahkemeye, başvuru formu ve eklerinin aslı ya da tasdikli bir örneğinin gönderilmesi yeterlidir.

22 Recep KAPLAN, a.g.m. s.44-45.

23 12/7/2012 tarihli ve 28351 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. <http://www.anayasa.gov.tr/Mevzuat/IcTuzuk/>

24 http://www.anayasa.gov.tr/files/bireysel_basvuru/b_b.pdf.

Bireysel başvuru formunun her bölümünün özenle doldurulması, özellikle başvuru formu doldurulmadan önce mutlaka başvuru formunun nasıl doldurulması gerektiğine ilişkin bilgiler içeren başvuru kılavuzunun okunması gerekir²⁵.

Başvuru formunun ilk bölümünde, başvurucunun adı, soyadı, vatanlılık numarası, doğum tarihi ve yeri, uyruğu, cinsiyeti, mesleği ve adresi, varsa telefon numaraları ve elektronik posta adresi bilgilerine yer verilir. Başvurucu tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı, adresi ve tüzel kişiliği temsile yetkili kişinin kimlik bilgileri, varsa telefon numaraları ve elektronik posta adresi başvuru formunda belirtilmelidir.

Başvurucunun kanuni temsilcisi (veli, vasi, kayyum vs.) ya da avukatı varsa, kanuni temsilcisinin ya da avukatının adı ve adresi, varsa telefon numarası ve elektronik posta adresi bilgilerine formda yer verilmelidir. Birden fazla başvuru birlikte başvuru yapmışsa, formun ilk bölümünün her bir başvuru için ayrı ayrı ve eksiksiz olarak doldurulması zorunludur.

Başvuru formunun ikinci bölümünde öncelikli olarak kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmali ne dair olayların tarih sırasına göre özetlenmesi, bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği²⁶, buna ilişkin gerekçeler ile delillere ait özlü açıklamaların başvuru formuna yazılması, başvurucunun güncel ve kişisel bir temel hakkının doğrudan zedelendiği iddiasının dayanaklarının formda belirtilmesi gerekmektedir.

Başvuru formunun üçüncü bölümünde, başvuru yollarının tüketilmesine ilişkin aşamaların, başvuru yollarının tüketildiği veya başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihin açık bir şekilde belirtilmesi, başvuru mazeret nedeniyle süresi içinde yapılamamışsa mazeret nedeninin açık bir şekilde yazılması, mazeretin başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirtilmesi gerekir.

Başvuru formunun dördüncü bölümünde, başvurucunun Mahkeme önünde devam eden bir başka başvurusu varsa numarasının belirtilmesi, başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tu-

25 Başvuru formunun doldurulmasında yapılan hata ve eksikliklere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim ÇINAR, Bireysel Başvurunun Yapılmasında Usule İlişkin Eksiklikler, HUKAB Dergisi, Ocak-Mart 2013, Sayı:4, s.32-35.

26 Bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin ihlal edildiğinin her bir ihlal iddiası formda açık bir şekilde yazılması gerekmektedir. Diğer taraftan, Anayasa Mahkemesi başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirme ile bağlı değildir.

tulması talebi²⁷ varsa bunun gerekçelerinin yazılması ve dayanak belgelerinin forma eklenmesi gerekir²⁸.

Ayrıca bu bölümde, başvuru tarafından kısa mesaj (SMS) veya elektronik posta yoluyla bilgilendirme yapılmasını isteyip istemediğinin belirtilmesi²⁹ ve başvuru taleplerinin ne olduğunun açık ve anlaşılır bir şekilde forma yazılması³⁰, formun başvuru varsa avukatı ya da kanuni temsilcisi tarafından imzalanması gerekir.

Başvuru formunun ekler hariç on sayfayı geçmesi hâlinde başvuru formunun ayrıca başvuru formuna olayların özetini eklemesi gerekir. Başvurucunun, ayrıca form ekinde sunduğu belgeleri, tarih sırasına göre numaralandırarak her bir belgeyi tanımlayıcı başlıklar hâlinde dizi pusulasına bağlaması zorunludur.

2.1.2. Başvuru Formuna Eklenmesi Gereken Belgeler

Başvurular tarafından hangi evrakların başvuru formuna eklenmesi gerektiği İttüzük'ün 59. maddesinde açık bir şekilde belirtilmiştir.

Öncelikle başvuru formuna başvuru Türk vatandaşı gerçek kişi ise nüfus cüzdanı örneğinin, başvuru yabancı uyruklu ise geçerli kimlik belgesinin (pasaport vb.) eklenmesi gerekir. Şayet başvuru-

27 Anayasa Mahkemesine ilk yıl (23 Eylül 2012- 23 Eylül 2013 tarihleri arasında) yapılan toplam 8486 başvuru dosyasından 259'ünde gizlilik talebinde bulunulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim ÇINAR, Bireysel Başvurunun Birinci Yılında Anayasa Mahkemesi'ne Yapılan Başvuruların İstatistikleri Verileriyle Analizi, HUKAB Dergisi, Ekim-Aralık 2013, Sayı:7, s.56-57.

28 İttüzük'ün 81. maddesi uyarınca Bölüm kararlarının tümü ile Komisyon kararlarından kabul edilebilirlik açısından ilkesel önem taşıyanları Mahkemenin internet sitesinde yayımlanmaktadır. Yine, Bölüm Başkanının tespit ettiği, Bölüm tarafından verilen pilot karar niteliğinde ya da içtihadın ortaya konulması açısından ilkesel önemi haiz kararlar Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. Başvuruların formlarında kimliğinin gizli tutulma talebi, yoksa kararda yer alan başvuru ile ilişkin kişisel bilgiler yayınlanmaktadır. Bu nedenle başvuru hakkındaki kararların yayınlanma olasılığına istinaden gizlilik talebinde bulunan başvuru mutlakta bu taleplerini formda belirtmeleri ve dayanaklarına ilişkin belgeleri de forma eklemeleri gerekir.

29 Anayasa Mahkemesi tarafından, bireysel başvuru usulünde henüz sms ve e-posta kullanılmamaktadır. Ancak Genel Kurul tarafından karar alınması durumunda, elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak başvuru yapılabilecektir. Bu kapsamda mahkemelerde olduğu gibi SMS ile bilgilendirme sisteminin bireysel başvuru sisteminde de uygulanabileceği düşünülmektedir. Özellikle bireysel başvuru numarasının başvuru bildirimleri, bireysel başvuru dosyasının mahkemede bireysel başvuru bürosundan komisyonlara gönderilmesi, komisyonlardan bölüme gönderilmesi, görüş için Adalet Bakanlığına yazı yazılması gibi başvuru aşamaları hakkında bilgilendirme yapılabileceği ve bu şekilde özellikle başvuru numarasının başvuru göndermek için hazırlanan başvuru kaydı belgesi için yazışma ve tebliğ külfetinden hem de başvuru dosyaları hakkında bilgilendirilme talepli merak saikinden kurtulacağı hem de başvurular hakkında bilgi edinme saikiyle yaptıkları yazışma ve telefonlarından kurtulabileceği değerlendirilmektedir.

30 Anayasa Mahkemesi başvuru talebi ile bağlı olup, re'sen başvurucuya tazminat ödenmesine karar veremez. Mahkeme, ihlal tespit ettikten sonra ihlal sonuçlarının ortadan kaldırması için gerekenleri kararın hüküm fıkrasında belirtir.

cu tüzel kişi ise tüzel kişiliği temsile ilişkin yetki belgesi (imza sirküleri, Ticaret Sicil Gazetesi vb.) forma eklenmelidir.

Bireysel başvuruda, avukat ile temsil zorunluluğu yoktur. Ancak, başvuru kanuni temsilci veya avukat ile temsil ediliyor ise forma, başvuru temsilci yetkili olduğuna dair yetki belgesinin veya vekâletnamenin aslı veya onaylı örneklerinin eklenmesi gerekir. Başvuru, avukat veya kanuni temsilci tarafından temsil ediliyor ise bu kişiler ile yapılan yazışmalar veya bu kişilere yapılan tebliğatlar, başvurucu yapılmış sayılır.

Başvuru vekil ile temsil ediliyor ise noterde tanzim edilmiş vekâletnamenin ibrazı gerekir. Dava takibine ilişkin noter onaylı genel vekâletname örneği eklenmesi yeterli olup bireysel başvuru yapılmasına ilişkin özel vekâletname talep edilmemektedir³¹. Diğer taraftan vekâletnameye cari yıl baro pulunun yapıştırılması, vekâletname örneği eklenmiş ise her örnek için vekâlet harcı ödenerek harç makbuzunun forma eklenmesi gerekir.

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru harca tabi tutulmuştur. Bu nedenle, harcın ödendiğine dair makbuzun da forma eklenmesi gerekir. Başvuru harcının Maliye Bakanlığı veznelerine yatırılması gerektiğinden başvuruların posta idarelerine posta havalesi ile para yatırmaları, harç ödeme yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz.

2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu'na bağlı (I) sayılı tarifenin A) "Mahkeme Harçları" başlıklı bölümünün ilk cümlesinde 2011 yılında 150,00-TL olarak belirlenen bireysel başvuru harcı, yeniden değerlendirme oranında her yıl yeniden tespit edilmektedir³².

Bireysel başvuruda, başvuru harcı dışında başkaca herhangi bir harç tahsil edilmemektedir. Bazı başvuruların idari ret kararına itiraz aşamasında yeniden harç yatırdıkları görülmekte olup, itiraz nedeniyle başvuruların ayrıca harç ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Başvuru veya diğer kişiler ya da kurumlar ile yapılan yazışma masrafı genel bütçeden karşılandığından, başvuru lardan posta ücreti gider avansı yatırılması veya posta pulu gönde-

31 Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Leyla NUR ODUNCU, Bireysel Başvuru Kanun Yolu İçin Dava Vekâletnamesinde Özel Yetkinin Yer Alması Zorunluluğu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, Y.2014, s.209-241. Aksi görüş için bakınız Osman DOĞRU; Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi, Legal Yayınevi, Ankara-2012, s.77.

32 Bireysel başvuru harcı 2012 yılında 172,50-TL, 2013 yılında 198,35-TL ve 2014 yılında 206,10-TL olarak yeniden belirlenmiştir.

rilmesi de talep edilmemektedir³³.

6216 sayılı Kanun ve İttüzükte bireysel başvuru harcını ödeme gücü olmayan başvuruçuların yararlanabilecekleri bir adli yardım sistemi öngörülmemiş, ancak adli yardım taleplerinin genel hükümlere göre inceleneceği belirtilmiştir³⁴. Yargılama giderlerine ilişkin adli yardım ile ilgili genel düzenlemelere ise, 6100 sayılı Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 334 ilâ 340. maddelerinde yer verilmiştir.

Başvuruçunun, yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olmadığını gösteren mali durumuna ilişkin resmi kurumlardan alınmış belgelerden (fakirlik ilmühaberi, SGK kayıt belgeleri, tapu belgeleri vb.) birinin forma eklemesi yeterlidir. Ceza infaz kurumlarında hükümlü veya tutuklu olarak kalan başvuruçuların mali durumuna ilişkin belgelerin ilgili ceza infaz kurumundan alınması da mümkündür.

Özellikle belirtmek gerekir ki, başvuruçuların mali durumuna ilişkin belgelerin hangileri olduğu önceden belirlenemeyeceğinden, her somut başvuru açısından gönderilen belgenin Mahkemece ayrıca değerlendirilmesi gerekir³⁵. Anayasa Mahkemesi, başvuruçunun tarafından ibraz edilen belgeler ile bağlı olmayıp, başvuruçunun mali durumuna ilişkin belgeleri UYAP sistemi üzerinden re'sen araştırabileceği gibi başvuruçulardan ya da ilgili kurumlardan yazışma yapmak suretiyle de talep edebilir.

Bireysel başvurunun niteliği gereği, başvuru yapılmadan önce ihlâl neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idarî ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerekir. Dolayısıyla, bireysel başvuru konusu nihai karar ya da işlemin tarih ve sayısının formun üçüncü bölümünde açık bir şekilde belirtilmesinin yanı sıra, başvuru konusu bütün Mahkeme kararları veya işlemlerin forma eklenmesi beklenmektedir.

Yine başvuru konusu nihai karar veya işlem tebliğ edilmişse tebliğ belgesi, öğrenme üzerine başvuru yapılmış ise öğrenme tarihini

33 Başvuruçular tarafından başvuru formu ekinde gönderilen posta gider avans makbuzları ile posta pulları başvuruçulara iade edilmektedir.

34 Abdullah ÇELİK, *Bireysel Başvuru Kapsamında "Adli Yardım"*, Bireysel Başvuru İncelemeleri 1, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013, s.89.

35 Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, *Medeni Usul Hukuku*, 23. Baskı, Ankara 2012, s.727; Hakan PEKCANİTEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, 12. Baskı, Ankara-2011, s.707. UYAP sistem entegrasyonlarından SGK kaydı ve tapu kaydı bilgileri sorgulanabilmektedir.

gösteren belgenin (müddetname, çağrı mektubu, yakalama müzakeresi, cezaevine girdiği tarihi gösterir hükümlü-tutuklu bilgi cetveli, internet çıktısı vb.) eklenmesi gerekir.

Başvurucuların tazminat talebi varsa uğranılan zararın miktarı ile maddi tazminatın dayanaklarına ilişkin belgeler ile başvuru sürecinde yapılamamışsa mazereti ispatlayan belgelerin forma eklenmesi zorunludur. Son olarak, başvuruya dayanak bütün belgelerin asılları ya da onaylı örneklerinin forma eklenmesi gerekmektedir.

Bireysel başvurular, 23/9/2012 tarihinden itibaren incelenmesine rağmen, UYAP sistemi üzerinden derece mahkemeleri dava dosyalarının Anayasa Mahkemesinin erişimine açılması Temmuz 2013 tarihinde gerçekleşmiştir. Anayasa Mahkemesinin UYAP sistemine entegre olunması süreci halen devam etmektedir. Son güncellemeler ile sistem üzerinden Yargıtay ve Danıştay karar araması ile nüfus kayıt örneği, adli sicil ve arşiv kaydı, SGK bilgileri, tapu kaydı, malvarlığı bilgisi ve adres araştırması sorgulamaları yapılabilmektedir.

Ancak 12/09/2014 tarihinde yapılan UYAP sistem güncellemeleri ile bireysel başvuruya konu derece mahkemelerinin bireysel başvuru dosyaları ile ilişkilendirilerek ilgili dosya bilgilerine erişim imkanı derece mahkemesi hâkim onayı şartına bağlanarak kısmen sınırlandırılmıştır. Bu durumun özellikle bireysel başvuruların ön inceleme aşamasında dosyaların beklemesi suretiyle sürecin uzamasına, hatta belli süre sonra dosya erişime açılmadığı takdirde gereksiz eksiklik yazısı yazılmak suretiyle emek ve zaman kaybına sebebiyet vereceği düşünülmektedir.

UYAP sisteminde kayıtlı olup, tüm belgeleri elektronik ortama aktarılmış derece mahkemesi dosyalarında yer alan belgelere doğrudan ulaşılabilmektedir. Bu nedenle, asıl ya da tasdikli suretleri ibraz edilmeyen belgeler, sistemde yer alması halinde ayrıca başvuruculardan talep edilmemektedir. Ancak ilgili dosya evraklarına ulaşılabilmesi için, dosya evrakının UYAP'a kaydedilmesinin yanı sıra, başvuru konusu evrakın düzgün ve okunaklı bir şekilde taranarak elektronik ortama aktarılması gerekir.

2.2. Başvuruların Kayda Alınması

Anayasa Mahkemesine yapılacak bireysel başvuruların düzenli ve sistemli bir şekilde kayda alınması ve şekli eksikliklerin kısa bir süre içerisinde tamamlanması amacıyla Anayasa Mahkemesi bün-

yesinde bireysel başvuru bürosu kurulmuştur.

İçtüzük'ün 65. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, bireysel başvuru bürosunun, Komisyonlar başraportörünün gözetiminde bir rapor-tör ve yeterli sayıda raportör yardımcısı ile personelden oluşacağı belirtilmiştir. Bireysel başvuruların kayda alındığı ilk dönemde iki raportör ve beş personelden oluşan bireysel başvuru bürosunda-ki raportör ve personel sayısı başvuruların sayısı ile orantılı olarak artırılmış ve zamanla bürodaki raportör sayısı dörde, personel sa-yısı da onüç çıkarılmıştır. Yakın zamanda raportör yardımcılarının atanması ile birlikte bireysel başvuru bürosundaki personel yapısı yeniden düzenlenmiş olup halen büroda iki raportör, dört raportör yardımcısı ve onsekiz personel görev yapmaktadır.

İçtüzük'ün 65. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da bireysel baş-vuru bürosunun görevleri; *“mahkemeye ulaşan bireysel başvuruların kaydını yapıp başvurulara numara vermek, başvuruları dosyalamak, baş-vurulardaki idari yönden tamamlattırılması gereken eksiklikleri tespit et-mek ve bunların giderilmesi için gerekli yazışmaları yapmak, bireysel baş-vurularla ilgili yazışmaların kaydı, takibi, ilgili birimlere sevk edilmesi ve diğer işlemleri yapmak”* olarak belirlenmiştir.

2.2.1. Başvurunun Yapılabileceği Yerler

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve İçtüzük'ün 63. maddesinin (1) numaralı fıkrasında bireysel başvu-ruların mahkemelere veya yurt dışı temsilciliklerine ya da bizzat Anayasa Mahkemesine yapılabileceği öngörülmüştür.

Bu üç yöntem dışında başvuru usulü öngörülmemiştir. Belirtilen usule uygun yapılan her bir başvuru dosyası, bireysel başvuru bü-rosu tarafından numara verilmek suretiyle kayda alınmaktadır.

Diğer taraftan, İçtüzük'ün 63. maddesinin (5) numaralı fıkrasında genel kurulun; elektronik ortamda, güvenli elektronik imza kulla-nılarak başvuru yapılabilmesine ilişkin karar alabileceği öngörü-lmüştür. Dolayısıyla genel kurul tarafından belirtilen yönde karar alınması durumunda elektronik ortamda güvenli elektronik imza kullanılarak başvuru yapılması mümkün olabilecektir. Ancak he-nüz böyle bir usul ile ilgili karar alınmadığından bu yöntemle baş-vuru yapılması mümkün değildir.

Başvuru yapılabilecek yerler sınırlı bir şekilde sayılarak başvurula-rın daha titiz ve özenle yapılmasının sağlanması ile şüpheli ve ge-

reksiz başvuruların kayda alınmaması amaçlanmıştır³⁶.

Yukarıda belirtilen usuller dışında Anayasa Mahkemesi'ne posta, faks, elektronik posta, mektup, telgraf, elektronik iletişim araçları v.b. yollarla bireysel başvuru yapılmasına imkân bulunmamaktadır. Belirtilen iletişim araçları ile gönderilen bireysel başvuru evrakları Mahkemece kayda alınmamakta, muhabere numarası verilmek suretiyle bu evraklar başvurucuya iade edilmektedir. 2012 yılında 300, 2013 yılında ise 579 başvuru usulüne aykırı bir şekilde yapıldığı için kayda alınmamıştır³⁷.

İade edilen form, dilekçe veya eki belgelerin usulüne uygun şekilde yeniden gönderilmesi durumunda ise başvuru evrakları bireysel başvuru bürosu tarafından kayda alınmaktadır³⁸. Ancak, bu usul başvuruculara yeni bir başvuru süresi imkânı tanımamakta olup başvuruların her durumda olağan kanun yollarını tükettikten sonra 30 gün içinde başvuru yapması gerekir.

Öncelikle bireysel başvuru, şahsen Anayasa Mahkemesi'ne yapılabilir. Başvurular tarafından önceden hazırlanan başvuru form veya dilekçesi ile başvuru yapılabileceği gibi mahkemede başvurulara sunulan bireysel başvuru formu örneği doldurularak da başvuru yapılabilir.

Başvurucuyu temsilen kanuni temsilcisi veya vekil aracılığı ile de doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapılabilir. Başvurucunun vekil ile temsil edilmesi durumunda, doğrudan vekil kılınan avukat veya stajyeri tarafından başvuru evrakları teslim edilebilir. İkinci durumda evrakların stajyer tarafından teslim edilebileceğine dair avukat tarafından hazırlanan yetkilendirme yazısının başvuru evraklarına eklenmesi gerekir.

Başvuru formu ve eklerinin herhangi bir mahkemeye verilerek başvuru yapılması da mümkündür³⁹. Başvuru yargı kararı nedeniyle yapılmış ise, başvuruya konu kararı veren Mahkemeye başvuru zorunluluğu bulunmamaktadır. Yine bireysel başvuruda, şikâyete konu mahkeme dosyasının Anayasa Mahkemesi tarafından isten-

36 Özcan ÖZBEY; a.g.e., s.305.

37 Bkz. Bireysel Başvuru İstatistikleri <http://www.anayasa.gov.tr/BireyselBasvuru/Istatistikler/>

38 Bireysel başvuru süresi, usulüne uygun olarak yapılan başvuru tarihi dikkate alınmak suretiyle hesaplanmaktadır. Yöntemine aykırı olarak gönderilen başvuru evraklarına başvuru numarası verilmediğinden, bu evraklar nedeniyle eksiklik yazısı yazılarak eksikliklerin tamamlattırılması veya idari ret kararı verilmesi mümkün değildir.

39 HSYK Genel Kurulu'nun 19/9/2012 tarihli ve 493 sayılı kararıyla Mahkemelerce bireysel başvuru formlarının alınmasında ve gönderilmesinde izlenecek usul ve yöntem belirlenmiş ve karar tüm teşkilata duyurulmuş ve 24/2/2014 tarihinde duyuru güncellenmiştir.

mediği sürece Mahkemeye gönderilmez.

Bireysel başvurunun, yurt dışı temsilcilikler aracılığıyla yapılması da mümkündür.

2012 yılında usulüne uygun yöntemler ile yapılan toplam 1342 başvurudan 1032'si mahkemeler; 308'i bizzat Anayasa Mahkemesi; 2'si ise yurt dışı temsilcilikler aracılığı ile yapılmıştır.

2013 yılında ise usulüne uygun yöntemler ile yapılan toplam 9897 başvurudan 7434'ü mahkemeler; 2439'u bizzat Anayasa Mahkemesi; 24'ü ise yurt dışı temsilcilikler aracılığıyla yapılmıştır.

Diğer taraftan, mevzuatta yukarıda belirtilen yöntemler dışında zorunluluktan kaynaklı olarak mahkeme içtihadı ile yeni bir başvuru yeri daha kabul edilmiştir. Buna göre ceza infaz kurumlarında kalan tutuklu/hükümlüler tarafından Cumhuriyet Başsavcılıkları aracılığı ile yapılan başvurular da usulüne uygun başvuru olarak kabul edilmektedir. Belirtilen usullerde gönderilen başvuru evrakları UYAP kullanılarak sisteme kaydedilmekte ve elektronik ortamda Anayasa Mahkemesine gönderilmektedir.

Anayasa Mahkemesi, oluşturduğu içtihat ile hükümlü ve tutukluların mahkemeye erişim konusunda özel durumunu ve bireysel başvuru yapmada sorun yaşayabileceklerini dikkate almakta ve savcılık ile ceza infaz kurumları aracılığı ile yapılan başvuruları kayda almaktadır⁴⁰.

Ceza infaz kurumlarında, bireysel başvuru yapıldığı hususu kurum idaresi bilgisinde olmasına rağmen evrakların başvuru iadesi üzerine başvuru tarafından evrakların doğrudan posta yolu ile Mahkemeye gönderilmesi durumunda da evraklar kayda alınmaktadır. Yine başvuru tarafından kapalı zarf içerisinde gönderilen ve ceza infaz kurumu idaresince kaşelenen başvuru evrakları da kayda alınmaktadır⁴¹.

Anayasa Mahkemesine ceza alanında yapılan bireysel başvurular da ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlü ve tutuklular tarafından gerek başvuru yöntemi, formun doldurulması ve belgelerin ibrazı, gerekse Anayasa Mahkemesine başvuruyu yeni bir kanun yolu şikayeti olarak görmeleri nedeniyle pek çok başvuru yapıldığı ve bu başvuruların yaklaşık olarak %90'ında hata ve eksiklikler bu-

40 Alparslan ALTAN; Bireysel Başvurunun Birinci Yılına Genel Bir Bakış, HUKAB Dergisi, Ekim-Aralık 2013, Sayı:7, s.4.

41 İbrahim ÇINAR; Bireysel Başvurunun Birinci Yılında Anayasa Mahkemesi'ne Yapılan Başvuruların İstatistik Verilerle Analizi, HUKAB Dergisi, Ekim-Aralık 2013, Sayı:7, s.49.

lunduğu gözlemlenmiştir.

2.2.2. Başvuruların Kayda Alınma Usulü

Başvuru formu ve ekindeki belgelerin bizzat Anayasa Mahkemesi'ne teslim edilmesi durumunda, bireysel başvuru bürosu tarafından evrakların kaydı yapılır. Başvuru harcı ödenmemiş ise harç tahsil işlemleri yapılır ve harç makbuzunun bir örneği dosyaya eklenir, diğer örneği başvuru bürosuna verilir.

Başvurunun kayda alınması sırasında sistem tarafından başvuruya otomatik olarak başvuru numarası verilir. Ayrıca, bu aşamada başvuru evraklarını inceleyecek bölüm ve komisyon da otomatik olarak belirlenmektedir⁴². İlgili personel tarafından tanzim edilen alındı belgesi, başvuru tarafından imzalanır ve bir örneği dosyaya eklenir, diğer örneği ise başvuru bürosuna verilir. Alındı belgesi ile başvuru sonrası sürece ilişkin kısa bir açıklama yapılır.

Bireysel başvuru evraklarının, Mahkeme veya yurt dışı temsilcilik aracılığı ile yapılması durumunda ise belirtilen mercilerce ücretsiz alındı belgesi düzenlenmesi, belgenin bir örneğinin başvuru bürosuna verilmesi, diğer örneğinin ise başvuru evraklarına eklenmesi ve gerekli kayıt işlemleri yapıldıktan sonra başvuru evraklarının gecikmeksizin, elektronik ve fiziki ortamda Anayasa Mahkemesine ulaştırılması gerekir⁴³.

Alındı belgesinin düzenlendiği tarih bireysel başvuru tarihi olarak kabul edilir. Başvuru ile ilgili olarak yapılacak bütün yazışmaların, bu başvuru numarası kullanılarak yapılması gerekir.

Ceza infaz kurumları aracılığı ile yapılan başvurularda da aynı hususlar geçerli olup, başvuru evraklarının ceza infaz kurumuna teslim edildiği tarih, başvuru tarihi olarak kabul edilmektedir⁴⁴.

42 İçtüzüğü'nün "Bireysel Başvuruların Bölümlere ve Komisyonlara Tevzii" başlıklı 67. maddesinin (1) nolu fıkrasında bu husus, bireysel başvuru bürosu tarafından kaydı yapılarak numara verilen başvuruların dağıtımının, Bölümler ve Komisyonlar arasında otomatik olarak yapılacağı belirtilmek suretiyle açıklanmıştır.

43 Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim ÇINAR, Bireysel Başvurunun Yapılmasında Usule İlişkin Eksiklikler, HUKAB Dergisi, Ocak-Mart 2013, Sayı:4, s.32-35.

44 "Başvurucunun itirazının değerlendirilmesi neticesinde, başvuru bürosunun ceza infaz kurumunda 28/6/2013 tarihli başvuru formuyla yaptığı başvurunun 2/7/2013 tarihinde kayda alındığı, 4/7/2013 tarihinde Mahkeme aracılığıyla gönderildiği, başvuru formunda 30/5/2013 ilâ 28/6/2013 tarihlerinin mazeret başlangıç ve bitiş tarihleri olarak gösterildiği anlaşılmıştır. Başvurucunun, başvuru formunu 28/6/2013 tarihli olarak imzalaması ve aynı tarihi mazeret süresinin bitiş tarihi olarak göstermesi ile anılan tarihin cuma gününe denk gelmesi dikkate alındığında, başvurunun hafta sonu tatili geçtikten sonra ceza infaz kurumu personeline kayda alındığı ve itirazda belirtilen şekilde başvurunun süresinde yapıldığının kabulü gerekmektedir." AYM kararı, Başvuru No: 2013/5282, 10/1/2014, § 16-17.

Bireysel başvuru evrakını teslim alan mercilerin, başvuru formu ve eklerine ilişkin usule, kabul edilebilirliğe ya da esasa ilişkin herhangi bir inceleme ya da değerlendirme yapma yetkileri bulunmamaktadır⁴⁵.

2.2.3. Başvuruların Ön İncelemesi

Anayasa Mahkemesine doğrudan yapılan veya diğer usuller ile Mahkemeye ulaşan evraklar ilgili personel tarafından incelendikten sonra, gelen evrak yeni bir başvuru ise evraka başvuru numarası verilerek kayda alınmaktadır. UYAP sisteminde dosya oluşturulduktan sonra, dosya ön inceleme kontrol uzmanına tevzi edilmektedir. Öncelikli ve acil işler hariç dosyaların ön incelemesi, başvuruların kayda alınma tarihine göre bireysel başvuru bürosu tarafından sırayla yapılmaktadır.

Bireysel başvuru evrakının bizzat Anayasa Mahkemesine başvuru yapılmak veya mahkemeler ya da yurtdışı temsilcilikler aracılığı ile fiziksel olarak Anayasa Mahkemesine gönderilmesi ve bu şekliyle kayda alınması esastır. Ancak bazı durumlarda fiziksel olarak ilgili mercilere teslim edilen başvuru evrakı taranarak UYAP sistemine kaydedilmekte ve Anayasa Mahkemesine sadece elektronik ortamda ulaştırılmaktadır.

Başvuru evrakı mahkemeler veya yurtdışı temsilcilikler aracılığı ile fiziksel olarak Anayasa Mahkemesine gönderilmiş veya evrak bizzat Mahkemeye teslim edilmiş ise ön inceleme kontrol uzmanı tarafından, dosyanın fiziki evrakı taranarak elektronik ortamda da bireysel başvuru dosyası oluşturulmaktadır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesine sadece elektronik ortamda başvuru dosyası gönderilmiş ise çıktısı alınan başvuru evrakı ile fiziki başvuru dosyası hazırlanmaktadır.

Bireysel başvuru dosyası oluşturulduktan sonra, dosya evrakları tasnif edilerek her bir belge ayrıca taranıp sisteme kaydedilmektedir. Ayrıca yapılan başvurular ile ilgili genel istatistikî bilgilerin alınabilmesi amacıyla ilgili başvuruya ilişkin dava türü, taraf, ihlal edilen hak, talep bilgileri gibi istatistikî bilgiler sisteme girilmek suretiyle kaydedilmektedir.

Başvuru dosyası, ön inceleme kontrol uzmanı tarafından hukuki nitelendirme gerektirmeyen hususlar yönünden incelendikten sonra ön inceleme kontrol formu hazırlanmaktadır. Anayasa Mahkemesine

45 24/2/2014 tarih ve 7349 sayılı HSYK duyurusunda, bireysel başvuruların Mahkemelerce kayda alınması sırasında karşılaşılan sorunlar ile ilgili ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir.

yapılan her başvuru dosyasının ilk incelemesi sırasında ön inceleme kontrol formu doldurulmaktadır.

Ön inceleme kontrol formu oluşturulur iken, başvuru dosyası sadece şekli yönden incelenmektedir. Bu doğrultuda örneğin forma başvuruya konu belgelerin aslı veya onaylı örneklerinin eklenip eklenmediği, aynı konu ile ilgili başka bir başvuru yapılıp yapılmadığı, başvuru formunun imzalanıp imzalanmadığı başvuru harcının ödenip ödenmediği, başvuru formunun usulüne uygun bir şekilde doldurulup doldurulmadığı, başvuruya dayanak kararlar ile nihai kararın tebliğine dair belgenin eklenip eklenmediği gibi hususlar irdelenerek ön inceleme kontrol formu hazırlanmakta ve ilgili raporör onayına sunulmaktadır.

İlk inceleme sonucunda, dosyada şekli yönden herhangi bir eksiklik tespit edilmemiş ise ön inceleme kontrol formu, raporör ve ön inceleme kontrol uzmanı tarafından imzalanarak dosya kabul edilebilirlik incelemesi için ilgili komisyona gönderilmektedir. Ayrıca başvuru mahkeme, yurtdışı temsilcilik veya ceza infaz kurumları aracılığı ile yapılmış ise alındı belgesi tanzim edilerek, başvurucu veya temsilcisine tebliğ edilmektedir.

Şayet ilk inceleme aşamasında başvuru dosyasında herhangi bir eksiklik tespit edilmiş ise eksikliğin giderilmesi amacıyla ön inceleme kontrol uzmanı tarafından eksiklik bildirim yazısı hazırlanmaktadır. Gerekli kontroller yapıldıktan sonra ilgili raporör tarafından imzalanan yazı, başvurucuya tebliğ edilmekte ve eksikliklerin giderilmesi için başvurucuya on beş gün olmak üzere kesin süre⁴⁶ verilmektedir.

Başvurucu veya temsilcisi tarafından, usulüne uygun bir şekilde ve süresi içerisinde eksikliğin tümü giderilmiş ise dosyada eksiklik bulunmadığına dair ön inceleme kontrol formu hazırlanmakta, raporör ve ön inceleme kontrol uzmanı tarafından imzalandıktan sonra dosya, kabul edilebilirlik incelemesi için ilgili komisyona gönderilmektedir.

Eksiklik giderme yazısı başvurucuya tebliğ edilmesine rağmen talep edilen belgelerin usulüne uygun bir şekilde gönderilmediği, eksikliğin kesin süre içerisinde giderilmediği veya eksikliklerin tümünün giderilmediği tespit edilir ise bu hususta ön inceleme kontrol

46 5/3/2014 tarihli ve 28932 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren İçtüzük değişikliği ile İçtüzük'ün 66. maddesinin (1) numaralı fıkrasına "kesin" ibaresi eklenmiş olup belirtilen sürenin kesin nitelikte olduğu vurgulanmıştır.

formu hazırlanarak raportör ve ön inceleme kontrol uzmanı tarafından imzalanmaktadır⁴⁷.

Başvurunun idari yönden reddi gerektiği yönünde düzenlenen ön inceleme kontrol formu onaylandıktan sonra oluşturulan idari ret karar taslağı ilgili raportör tarafından onaylanır ise Komisyonlar Başraportörüne gönderilmektedir. Komisyonlar Başraportörü tarafından kontrol edilen taslak uygun görüldüğü takdirde karar onaylanarak e-imza ile imzalanmakta ve tebliğ için bireysel başvuru bürosuna gönderilmektedir. İdari ret kararının bireysel başvuru bürosuna gelmesi üzerine, ön inceleme kontrol uzmanı tarafından tebliğ işlemleri yapılmaktadır.

İdari ret kararına başvuru tarafından itiraz edilmiş ise, ön inceleme kontrol uzmanı tarafından itiraz dilekçesi taranıp itiraz kayda alınmakta ve itiraz inceleme kontrol formu hazırlanarak raportör onayına sunulmaktadır.

İtiraz dilekçesi, ilgili raportör tarafından incelendikten sonra formda itirazın süresinde ve yöntemine uygun olarak yapılıp yapılmadığına ilişkin açıklamalara yer verilerek itiraz hakkında karar vermek üzere dosya, ilgili komisyona gönderilmektedir.

İdari ret kararı, başvuru veya temsilcisine usulüne uygun bir şekilde tebliğ edilmesine rağmen itiraz edilmeyen dosyaların kesinleştirme işlemleri bireysel başvuru bürosu tarafından yapıldıktan sonra dosyalar arşive kaldırılmaktadır.

3. İDARİ RET NEDENLERİ

Bireysel başvuru bürosu tarafından yapılan şekli incelemede başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu ön görülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmadığı tespit edilir ise başvurunun süre aşımı nedeniyle idari yönden reddine karar verilir.

Yine bireysel başvuruların ilk incelemesi aşamasında, başvuru formunda veya eklerinde herhangi bir eksiklik tespit edilip bunların tamamlattırılması için başvurucuya veya temsilcisine on beş günü geçmemek üzere kesin bir süre verilmesine rağmen bu sürede eksikliklerin tamamen veya kısmen giderilmediği ya da usulüne uygun bir şekilde tamamlanmadığı tespit edilir ise başvurunun idari yönden reddine karar verilir.

47 İlk inceleme veya eksiklik giderme aşamalarında, başvurunun yasal süre içerisinde yapılmadığının tespiti halinde de ön inceleme kontrol formu ve idari ret karar taslağı hazırlanmaktadır.

3.1. Başvurunun Süresi İçerisinde Yapılmaması

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince giderilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir kanun yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için (istisnai durumlar hariç) öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi, olağan kanun yolları tüketildikten sonra yasal başvuru süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir.

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

Anayasa Mahkemesince yapılan değerlendirmede başvurunun süresinde olmadığı tespit edilir ise başvurunun idari yönden reddine veya süreaşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilir.

3.1.1. Genel Olarak Başvuru Süresi

Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup, bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddialarının öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır⁴⁸.

Başvurucular tarafından, zorunlu kanun yolları tüketildikten sonra, yasal süresi içerisinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması gerekmektedir. Nitekim bireysel başvurunun kabul edilebilirlik şartlarından biri de başvuru süresidir.

Bireysel başvuru, süre koşuluna bağlanmıştır. Başvuruların belli bir süre içerisinde yapılmasının kurala bağlanması sonucu, yargı kararlarının kesinliği ve hukuk güvenliği ilkelerinin korunduğu söylenebilir⁴⁹.

Belirlenen başvuru süresi ile başvuruda bulunacak kişilerin başvuruda bulunup bulunmamayı değerlendirme ve bu süre içerisinde ileri sürülecek şikâyet ve somut delilleri ortaya koyma yönlerinden başvuru sahiplerine yeterli zaman sunulmaktadır.

48 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1205, 17/9/2013, § 29.

49 Musa SAĞLAM, Bireylerin Anayasa Mahkemesine Başvurusu (Bir Reform Önerisi), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül-Ekim 2005, Sayı:60, s.160.

Başvuru süresi ile bireysel başvuruların Anayasa Mahkemesince incelenmesinin süre bakımından sınırları belirlenerek ihlal konusu temel hak ve hürriyetlerin hangi süreler içerisinde incelenebileceği açıklığa kavuşturulmuştur. Bu durum, ayrıca ihlal iddialarının kamu veya bireyler yönünden uzun sürelerle belirsizlik içinde kalması yönündeki sakıncaları ortadan kaldırmaktadır⁵⁰.

3.1.2. Başvuru Süresinin AİHS ve Karşılaştırmalı Hukukta Değerlendirilmesi

AİHS'in 35. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre; uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen prensiplerine göre, ancak iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve kesin karardan itibaren altı aylık süre içinde AİHM'e başvurulabilir.

AİHM'e başvuru süresi olarak belirlenen altı ay kuralının amacı, hukukun güvenliğini artırmak ve AİHS uyarınca benzer konuların ortaya çıktığı davaların makul süre içerisinde görülmesini sağlamak, ayrıca yetkili makamları ve diğer ilgili kişileri, uzayan süre boyunca belirsizlik altında kalmaktan korumaktır⁵¹.

Hak düşürücü süre niteliğinde olan başvuru süresinin doktrinde uzun olduğu belirtilmektedir⁵². AİHS'e ek 15 nolu protokol 24/6/2013 tarihi itibarıyla imzaya açılmış olup, belirtilen protokol ile AİHM'e başvuru süresi dört ay olarak tespit edilmiştir. Protokol 13/9/2013 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış ise de protokolün, sözleşmeciler devletlerin tamamının imzalamasından üç ay sonra yürürlüğe gireceği öngörüldüğünden, protokol henüz yürürlüğe girmemiştir.

İspanya'da üç ay, Avusturya'da altı hafta, Macaristan'da altmış gün, Slovenya'da altmış gün, Belçika'da üç ay olarak belirlenen bireysel başvuru süresi Almanya'da, mahkeme kararı veya idari işlem nedeniyle yapılacak bireysel başvuru süresi bir ay olarak belirlenmiş iken, yasa maddesi nedeniyle yapılacak bireysel başvuru süresi ise bir yıl olarak belirlenmiştir⁵³.

50 Atilla NALBANT, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku ve Anayasal Bireysel Başvuru, AİHM ve Türkiye-II Uluslar arası Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara 2010, s.235-236.

51 AİHM kararı, Bulut ve Yavuz/Türkiye, Başvuru No: 73065/01, 28/5/2002.

52 Ömer ANAYURT, Avrupa İnsan Hakları Hukukunda Kişisel Başvuru Yolu, Seçkin Yayınları, Ankara 2004, s.221.

53 Ayrıntılı bilgi için bakınız Özcan ÖZBEY; a.g.e. s.335-337.

3.1.3. Bireysel Başvuru Süresi

Bireysel başvuru usulünde, hukuki güvenliği sağlamak amacıyla başvuru süresi 30 gün olarak belirlenmiştir.

6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca, bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

Otuz günlük başvuru süresi hak düşürücü süre niteliğinde olup kural olarak sürenin durması veya kesilmesi söz konusu değildir.

Bireysel başvuru süresinin başlangıç tarihi olarak nihai karar veya işlem tarihi değil, nihai karar veya işlemin; başvurucu, başvurucu vekili veya kanuni temsilcisine tebliğ ya da tefhim tarihi esas alınır⁵⁴.

Anayasa Mahkemesi de verdiği kararlarda başvuru süresinin başlangıç tarihi olarak mahkeme karar tarihini değil, bu kararın tebliğ, tefhim veya öğrenme tarihini esas almaktadır. Örneğin Anayasa Mahkemesi verdiği bir kararda⁵⁵; "Bireysel başvuru süresinin, başvuru yollarının tüketildiği tarih dikkate alınmak suretiyle hesaplanması ve nihai karar tarihinin esas alınması; başvurucunun ya bu kararı öğrendiği tarihten itibaren 30 günlük süre geçmiş olacağından başvuru hakkı engellenerek hiç başvuru yapamaması ya da başvuru için az bir süre kalması nedeniyle bu hakkın kullanımının sınırlandırılması sonucunu doğuracaktır." tespiti yer vermiştir.

Başvuru süresinin başlangıç tarihi belirlenir iken, başvurucunun nihai karardan yeterince bilgi sahibi olup olmadığı hususu da değerlendirilmelidir. Bu noktada, nihai kararın tebliğinin öngörüldüğü hallerde tebliğ tarihinin, tebliğ şartı öngörülmemeyen hallerde ise başvurucunun kararın içeriğini kesin olarak öğrenebildiği tarihin esas alınması gerekir⁵⁶.

Bireysel başvuru süresi nihai kararın tebliğ, öğrenme veya tefhim tarihinden itibaren hesaplanmaya başladığından, nihai kararın derece mahkemesince tanzim edilen kesinleşme şerhi ile nihai kararın kesinleştirildiği tarih dikkate alınmak suretiyle bireysel başvuru

54 AYM kararı, Başvuru No: 2013/363, 4 9/2013, § 19.

55 AYM kararı, Başvuru No: 2013/2001, 16/5/2013, § 16.

56 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1582, 7/11/2013, § 21, Benzer yöndeki AİHM kararları için bkz Worm/Avusturya, Başvuru No: 22714/93, 29/8/1997, § 33; Papachelas/Yunanistan, Başvuru No: 31423/96, 25/3/1999, § 30.

ru süresinin hesaplanması mümkün değildir⁵⁷. Nihai karar tebliğ edildikten veya herhangi bir şekilde öğrenildikten sonra bireysel başvuru süresi işlemeye başlayacağından, daha sonra başvurucu tarafından aynı nihai kararın kalemede tebliği, işlemeye başlayan başvuru süresini canlandırmayacaktır⁵⁸.

Başvuru dilekçesi ve eklerinin Kanun'da gösterilen yerlerce kaydının yapılıp başvuruyu alan birim tarafından başvurucuya alındı belgesinin verildiği tarih, başvurunun yapıldığı tarih olarak kabul edilir. Bireysel başvuru süresinin başlangıç tarihi ile başvurunun yapıldığı tarih arasındaki sürenin otuz günü geçmesi durumunda başkaca bir inceleme yapılmaksızın başvuru ilk inceleme aşamasında idari ret kararı verilmek suretiyle reddedilir⁵⁹.

Bireysel başvuru usulünde, otuz günlük başvuru süresi kesin olup, başvurunun her aşamasında dikkate alınması gereken bir usul hükmüdür⁶⁰. Belirtilen hususun ön inceleme aşaması geçtikten sonra, ancak nihai karar verilmeden önce herhangi bir aşamada tespit edilmesi durumunda da, komisyon veya bölümler tarafından süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebilir.

İçtüzük'ün "*Başvuru süresi ve mazeret*" başlıklı 64. maddesinde bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak "*başvuru yollarının tüketildiği ve buna ilişkin kararın kesinleştiği*" tarihten söz edilmekteydi. Madde metninde, başvuru yollarına ilişkin kararın kesinleştiği tarihten itibaren yasal süresi içerisinde bireysel başvuruların yapılabileceği ibaresi, karışıklığa sebebiyet vermekle birlikte Mahkeme, "*başvuru yollarının tüketilme ve kesinleşme tarihi*" ibaresini, nihai kararın başvurucuya tebliğ edildiği ya da bu kararın başvurucunun erişimine açıldığı, diğer bir ifade ile başvurucu tarafından öğrenildiği tarih olarak yorumlamaktadır⁶¹.

Nitekim Mahkeme içtihadı doğrultusunda İçtüzük'te değişiklik yapılarak İçtüzük'ün 64. maddesinde yer verilen "*ve buna ilişkin kararın kesinleştiği*" ibaresi madde metninden çıkarılmış ve değişiklik 5/3/2014 tarihli ve 28932 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir⁶².

57 AYM kararı, Başvuru No: 2012/987, 12/9/2013.

58 AYM kararı, Başvuru No: 2013/2371, 24/10/2013.

59 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1512, 13/11/2013.

60 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1582, 7/11/2013, § 19, Benzer yöndeki AİHM kararı için bkz. Belaousof ve Diğerleri/Yunanistan, Başvuru No: 66296/01, 27/5/2004, § 38).

61 AYM kararı, Başvuru No: 2013/2001, 16/5/2013, § 16.

62 <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140305.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140305.htm>.

Başvuru konusu mahkeme kararı kesin olarak verilmiş ve karara karşı yargı yolu kapatılmış ise bireysel başvuru, yerel mahkeme kararının tebliğ veya öğrenme tarihinden itibaren başlayacaktır. Herhangi bir yargı yoluna başvuru yapılmasının işlemeye başlayan başvuru süresini durdurucu veya kesici bir etkisi bulunmamaktadır.

Yukarıda değinildiği üzere, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için olağan kanun yollarının tüketilmesi gerekir. Ancak AİHM içtihadına göre, genel bir kural olarak başvurucu, dava konusuyla ilgili ulusal içtihadı göre yapacağı bir temyiz başvurusunun başarısız olacağını ispat ederse, başvurusunun iç hukuk yollarını tüketmiş olduğu kabul edilecektir⁶³. AİHM, temyiz mahkemesinin yakın zamanda vermiş olduğu ve başvurusunun davasına da uygulanacak nitelikteki bir karar varsa ve temyiz mahkemesinin bu kararı değiştirmesi ihtimal dâhilinde görünmüyorsa başvurusunun, iç hukuk yollarını tüketmiş sayılacağı görüşündedir⁶⁴.

Anayasa Mahkemesi de temyiz başvurusunun başarısız sayılacağına ispat edilmesi durumunda, başvurucudan derece Mahkemesince verilen son karara yönelik olarak temyiz yoluna başvurmasını beklemenin bireysel başvuru hakkının kullanılması önünde orantısız bir engel oluşturabileceği düşüncesindedir⁶⁵.

Bu bağlamda, başvuru sahiplerinin, etkili yol olarak görmedikleri temyiz yoluna başvurmamaları durumunda, derece mahkemesince verilen kararın nihai karar olarak kabulü gerekeceğinden, bu kararın öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunulması zorunludur⁶⁶.

Örneğin derece mahkemesince verilen kararın tebliği üzerine, etkili bir yol olarak görülmediği için karar temyiz edilmeksizin doğrudan bireysel başvuruda bulunulmuş ise bireysel başvuru süresinin derece mahkemesi kararının başvuru sahiplerine tebliğ tarihini izleyen günden itibaren hesaplanması gerekmektedir.

Derece mahkemesince verilen temyizi mümkün karar üzerine başvuru tarafından, temyiz kanun yoluna gidilmemesi durumunda, derece mahkemesince verilen kararın tebliğ tarihine temyiz süresi de eklenmek suretiyle bireysel başvuru süresinin hesaplanması

63 AİHM kararı, Kleyn ve Diğerleri/Hollanda, Başvuru No: 39343/98, 6/5/2003, § 156.

64 AİHM kararı, Salah Sheek/Hollanda, Başvuru No: 1948/04, 23/5/2007, § 121.

65 AYM kararı, Başvuru No: 2013/7521, 4/12/2013, § 31.

66 AYM kararı, Başvuru No: 2013/7521, 4/12/2013, § 39.

mümkün değildir⁶⁷.

Yine başvuru yollarının, etkili yol olarak görmedikleri karar düzeltme yoluna başvurmamaları durumunda, temyiz onama kararıyla başvuru yollarını tükettikleri sonucuna varıldığından, onama kararının tebliğ veya öğrenilmesinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunmaları gerekir⁶⁸.

İdari davalar ve hukuk davalarında karar düzeltme yoluna başvurulmuş ise Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için öncelikle bu talebe ilişkin kararın beklenerek bu yolun tüketilmesi gerektiği açıktır⁶⁹. Bu yola başvurulduktan sonra örneğin karar düzeltme talebinden feragat edilerek kararın kesinleştirilmesi durumunda başvuru yollarının usulüne uygun olarak tüketildiğinden bahsedilemez⁷⁰.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulması için başvurulardan tüketilmesi zorunlu olmayan olağan üstü kanun yoluna gitmeleri beklenmemektedir. Dolayısıyla olağan kanun yolları tüketildikten sonra başvuru yollarından olağanüstü kanun yoluna gidilmesi üzerine verilen kararların beklenilmesi halinde başvuru süresini kaçırmalarına sebebiyet verebilecektir. Zira başvuru süresi olağan kanun yolunun tüketildiğinde verilen kararın tebliği, tefhimi ya da öğrenilmesi ile başlayacak olup olağanüstü kanun yoluna başvurulması yeni bir başvuru süresi hakkı doğurmaz.

Örneğin, ceza yargılamasında tüketilmesi gereken son başvuru yolu temyiz aşamasıdır. Temyiz incelemesinden geçen kararlara karşı itiraz yolu, 5271 sayılı Kanun'un 308. maddesi uyarınca Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısına tanınmıştır. Dolayısıyla başvuru yolunun itiraz yoluna gidilmesi istemi, sadece Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının takdirini harekete geçirmeye yönelik bir talep olup, bu yöndeki başvurular bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken bir yol olarak kabul edilmediğinden, bu yola gidilmesinin bireysel başvuru süresi üzerinde herhangi bir etkisi olmayacaktır.

67 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1584, § 27.

68 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1936, 17/9/2013, § 24.

69 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1936, 17/9/2013, § 23, AYM kararı, Başvuru No: 2012/403, 26/3/2013, § 20.

70 "Bir kanun yoluna başvurulmuş olması tek başına bu yolun tüketildiği anlamına gelmez. Bir kanun yolunun tüketildiğinden söz edilebilmesi için öncelikle yapılan başvurunun sonucunun beklenmesi ve inceleme süresince öngörülmüş olan yöntem, biçim, süre ve diğer koşullara uygun hareket edilmesi gerekir. Başvurucunun, etkili ve sonuç almaya yeterli görerek başvurduğu bir kanun yolunun sonucunu beklemeksizin, karar düzeltme talebinden feragat etmek suretiyle bu süreci kendi iradesiyle sona erdirdiği ve böylece olağan kanun yollarını usulüne uygun bir şekilde tüketmeden bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır." AYM kararı, Başvuru No:2012/26, § 26.

Yine, 5271 sayılı Kanun'un 309. maddesi uyarınca, hâkim veya mahkeme tarafından verilen ve istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararların Yargıtay'ca bozulmasını isteme hakkı yalnızca Adalet Bakanlığının takdirine bırakılmış olup, bu kapsamda yapılan başvurular bireysel başvuru öncesinde tüketilmesi gereken bir yol olarak kabul edilmediğinden, bu yola gidilmesinin bireysel başvuru süresi üzerinde herhangi bir etkisi yoktur⁷¹. Aynı doğrultuda, başvuru tarafından 5271 sayılı Kanun'un 311. maddesi gereğince onama kararından sonra yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunulmasının esas kararın kesinliğine bir etkisi olmayacaktır⁷².

Hukuk davaları ile idari davalarda olağan kanun yolları temyiz ve karar düzeltme yoludur. Karar düzeltme yolu kapalı, temyiz yolu açık olan bir hükmün kesinleşmesi, temyiz istemi sonunda verilen ret kararıyla veya temyiz yoluna başvurulmamışsa mahkemece verilen kararın tebliğinden itibaren temyiz başvuru süresinin sonunda gerçekleşir⁷³.

Karar düzeltme yolu kapalı olan bir karara karşı karar düzeltme yoluna gidilmesi, başvuru yollarının temyiz kararının tebliği tarihi itibarıyla tüketilmesini engellemediğinden, belirtilen yola başvurulmasının kararın kesinliğine bir etkisi bulunmamaktadır⁷⁴. Temyiz yolu kapalı olan bir karara karşı itiraz veya temyiz yoluna gidilmesi de derece mahkemesince kesin olarak verilen karar nedeniyle yapılacak bireysel başvuru süresini uzatmayacaktır.

3.1.4. Mazeret

Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmekte ise de mevzuatta başvuru mücbir sebep veya ağır hastalık gibi haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvurusunu yapmadığı takdirde, başvurucuya mazeretinin kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilmesine olanak tanınmıştır.

İlk inceleme aşamasında, başvuru tarafından mazeretin ortadan kalktığı tarihten itibaren on beş günlük süre içerisinde mazeretini belgeleyen deliller ile birlikte başvuru yapıldığı tespit edilir ve başvuru dosyasında başkaca şekli eksiklik bulunmadığı sonucuna

71 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1751, 13/6/2013, § 16.

72 AYM kararı, Başvuru No: 2013/781, 26/3/2013, § 18.

73 AYM kararı, Başvuru No: 2013/781, 26/3/2013, § 34.

74 AYM kararı, Başvuru No: 2013/2262, §16.

varılır ise dosya, mazeret hakkında karar verilmek üzere ilgili komisyona gönderilir.

6216 sayılı Kanun'un 47. maddesi ve İÇTüzük'ün 64. maddesinde sadece başvuru hakkı mazeretten yararlanabileceği belirtilmektedir ise Mahkeme, temsil veya vekâlet yoluyla yapılan başvurularda temsilci veya avukatın da haklı mazeretlerinin dikkate alınması gerektiği görüşündedir⁷⁵. Haklı mazeret kavramının bu şekilde geniş yorumlanmasının mahkemeye erişim hakkının korunması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu gibi istisnai durumlarda Anayasa Mahkemesi, öncelikle başvuru hakkının ileri sürdüğü mazereti ve sunduğu belgeleri incelemektedir, bu konuda komisyonlar raportörlüğünce mazeretin kabulünün gerekli gerekmediği yönünde karar taslağı hazırlanmakta, ilgili komisyon; öncelikle başvuru hakkının mazeretinin geçerli görülüp görülmediğini inceleyerek mazereti kabul veya reddetmektedir⁷⁶. Ancak bu değerlendirmenin ardından mazeret kabul edilirse başvuru hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönlerinden bir inceleme yapılabilmektedir.

Bireysel başvurunun yasal süresi geçtikten sonra mazeret nedeniyle süresinde yapılmaması üzerine, başvurunun niteliğine uygun düşüp düşmediği takdirde mazeret ve kabul edilebilirliğe ilişkin tek bir taslak hazırlanıp bu iki husus birlikte karara bağlanabilmekte, örneğin başvuru hakkının reddi ile başvurunun süresini nedeniyle reddine ilgili komisyon tarafından karar verilebilmektedir.

İÇTüzük'ün 64. maddesinin (2) numaralı fıkrasında mücbir sebep veya ağır hastalık gibi haklı bir mazeret kavramına yer verilmiş olup, hangi hâllerin haklı mazeret olduğunun önceden belirlenmesi mümkün değildir. Bu nedenle Mahkeme, ileri sürülen mazeretin haklı olup olmadığını her başvuruda, ileri sürülen mazeretin ve olayın özelliklerini dikkate alarak değerlendirmektedir⁷⁷.

75 “Temsilci veya avukatın haklı mazeretinin dikkate alınmaması, başvuru süresinin kaçırılmasında hiçbir kusuru bulunmayan ve bu kişiler aracılığıyla bireysel başvuru yapan başvuru sahipleri açısından mahkemeye erişimi baştan engelleyebileceğinden, hakkın, telafisi imkansız bir şekilde kaybına neden olabilir.” AYM kararı, Başvuru No:2013/6325, 15/4/2014, § 21.

76 Anayasa Mahkemesi çalışma için başka bir şehirde görevlendirmeyi mazeret olarak görmemiştir. “Başvurucunun anılan tarihler arasında Eskişehir’de çalışıyor ve iş sahasından ayrılmıyor olması bireysel başvuru yapmasını engeller nitelikte bir husus değildir ve haklı mazeret olarak değerlendirilemez. Aksi bir düşünce, bireysel başvuruda kural altına alınan otuz günlük başvuru süresinin çalışanlar açısından hiçbir şekilde işletilememesi sonucunu doğurur. Bu nedenle başvuru hakkının ileri sürdüğü mazeretin haklı görülmesi mümkün değildir...” (AYM kararı, Başvuru No:2012/1075, 12/2/2013, § 23)

77 Yine ağır hastalık kapsamında olmayan ve basit rahatsızlıklara bağlı olarak verilen sağlık raporları da mazeret kapsamında değerlendirilmemiştir. “Başvurucunun avukatı tarafından mazeret olarak ileri

3.1.5. Mahkemenin Yetkisizliği (Kişi, Konu, Yer, Zaman) Durumunda Başvuru Süresinin İncelenmesi

Anayasa Mahkemesince bireysel başvurular, kabul edilebilirlik kriterleri hiyerarşisi⁷⁸ doğrultusunda bireysel başvuru bürosu, komisyon veya bölümler tarafından incelenmektedir.

Mahkemenin yetkisine ilişkin bütün kabul edilmezlik nedenlerine ve esasa ilişkin inceleme, komisyonlar veya bölümler tarafından yapılmakta olup, bireysel başvuru bürosu tarafından bu hususlara dair herhangi bir inceleme yapılmamaktadır.

İlk inceleme aşamasında dosyada herhangi bir şekli eksiklik bulunmadığı ve başvurunun kişi, yer, konu ve zaman bakımından yetkisizlik kapsamında kaldığı tespit edilirse⁷⁹ dosya ilgili komisyona gönderilmektedir.

Örneğin bireysel başvuruların zaman bakımından yetkisizlik kapsamında kaldığının tespit edilmesi durumunda, kabul edilebilirlik hiyerarşisine göre Anayasa Mahkemesinin başvurunun süresinde olup olmadığını inceleme yetkisinin olmadığı kabul edilmelidir. Bu nedenle, bireysel başvuru bürosu tarafından, başvurunun zaman

sürülen hastalığına ilişkin sağlık kurulu raporunda, hastalığın ağır hastalık olduğuna dair bir tespite yer verilmediği gibi hastane veya sağlık kuruluşlarında yatarak tedavisinin yapılması yönünde bir tanının da konulmadığı görülmekle, avukat tarafından mazeret olarak ileri sürülen hastalığın haklı mazeret olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.” AYM kararı, Başvuru No:2013/6325, 15/4/2014, § 28.

78 Anayasa Mahkemesi Kabul edilebilirlik hiyerarşisi şu şekilde belirlenmiştir.

A- BİREYSEL BAŞVURU BÜROSU AŞAMASI

1. Şekil eksikliği incelemesi (6216 S.Kanun m. 48/1, İçtüzük m. 66/1)
2. 30 gün kuralı (6216 s. Kanun madde 47/5)

B- KOMİSYON VE BÖLÜMLER AŞAMASI

1. Mükerrer başvuru
2. Mahkemenin yetkisine ilişkin kabul edilmezlik nedenleri (6216 S.Kanun m. 45/1, 46/1)
 - Kişi bakımından yetkisizlik
 - Yer bakımından yetkisizlik
 - Zaman bakımından yetkisizlik
 - Konu bakımından yetkisizlik
3. Başvuru yollarının tüketilmesi (6216 S.Kanun m. 45/2)
4. Açıkça dayanaktan yoksunluk (6216 S.Kanun m. 48/2)
 - Bir ihlalin olmadığının açık olduğu şikâyetler
 - Kanıtlanmamış şikâyetler
 - Karmaşık ve zorlama şikâyetler,
 - Temyiz mercii şikâyeti
5. Başvuru hakkının kötüye kullanılması (6216 S.Kanun m. 51)
6. Başvurunun Anayasal açıdan önem taşımaması ve önemli bir zararın bulunmaması (6216 S.Kanun m. 48/2)
7. Düşme talebi (6216 S.Kanun m. 50/5)
- 79 Bireysel başvuru bürosu, her bir dosya nedeniyle ön inceleme kontrol formu tanzim etmektedir. Dosyada genel olarak eksiklik bulunmadığı ve dosyanın zaman bakımından yetkisizlik kapsamında kaldığı tespit edilmiş ise kabul edilebilirlik incelemesi yapılmak suretiyle karar verilmek üzere dosya ilgili komisyona gönderilmektedir.

bakımından yetkisizlik kapsamında kaldığı tespit edildiğinde, başvurunun süresinde olup olmadığı hususunda değerlendirme yapılmamaktadır⁸⁰.

Bu husus sadece zaman bakımından yetkisizliğe ilişkin bir durum değildir. Mahkemenin yargı yetkisinde olmayan yani konu, kişi ve yer bakımından yetkisi dışında kalan bir başvuruda başvurunun süresinde olup olmadığı incelenmez. Zira süre hesabı ancak mahkemenin yargı yetkisinin bulunduğu başvurularda incelenecek bir konudur.

Dosyada eksiklik bulunmamakta ise ilgili komisyon tarafından dosyanın diğer kabul edilemezlik yönlerinden incelenmesi de mümkün olup, bu bağlamda başvurunun yasal süresi içerisinde yapılmadığının tespiti durumunda süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilebilir.

3.2. Eksikliklerin Süresi İçerisinde veya Usulüne Uygun Tamamlanmaması

Bireysel başvuruda, başvuru tarafından Anayasa Mahkemesi önüne getirilen şikâyetin, bireysel başvuruya ilişkin hükümlerine uygun olarak iletilmesi, bu konuda sahip olunan bilgi ve kanıtların zamanında sunulması ve aynı zamanda bu süreçte başvurusunu takip etmek için gerekli özenin gösterilmiş olması gerekir.

Bu bağlamda başvuru formunun, ilgili mevzuat ile belirlenen esaslara göre doldurulması ve eklerinin eksiksiz bir şekilde forma eklenmesi gerekir.

Bireysel başvurular alındıktan sonra, form ve ekleri Anayasa Mahkemesi ilgili birimlerince herhangi bir eksiklik bulunup bulunmadığı yönünden incelenmektedir. Bireysel başvuru bürosu tarafından yapılan ön incelemede başvuruda eksikliklerin bulunduğu tespit edilmiş ise, başvuru sahiplerine eksiklik yazısı gönderilmekte, başvuru vekili veya kanuni temsilcisine tebliğ edilen yazı ile eksikliklerin on beş günlük kesin süre içinde tamamlanması gerektiği, aksi takdirde başvuruların idari yönden reddedileceği, ayrıca mevzuatta belirlenen yöntem dışında posta, faks, elektronik posta v.b. yollarla gönderilen belgelerin kabul edilmeyeceği ve kayda alınmayacağı bildirilmektedir.

80 Ancak bu durum, başvuru dosyasında ön inceleme aşamasında tespit edilen diğer eksikliklerin süresi içerisinde veya usulüne uygun olarak tamamlanmaması halinde başvurunun idari yönden reddine engel teşkil etmeyecektir.

3.2.1. Eksikliklerin Süresi İçerisinde Tamamlanmaması

Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvurucuların başvurularını takip etme yükümlülükleri vardır. Bu yükümlülüğün bir gereği olarak başvuru formu titizlikle doldurulmalı, ihlal iddiasının dayanağı olan tüm olaylar gösterilmeli, başvuruyu aydınlatacak ve hükmün esasını etkileyecek argümanları destekleyici tüm belgeler başvuru dilekçesine eklenmelidir⁸¹.

Öncelikle, yukarıda ayrıntılı olarak değinildiği üzere başvuru formunun bütün bölümlerinin açık ve okunaklı bir şekilde doldurulması gerekir. Başvuru dilekçe ile yapılmış ise gönderilen dilekçenin, başvuru formunda bulunması gereken bütün bilgileri içeren ve aynı formatta olan bir dilekçe niteliğinde olması gerekir.

Ayrıca başvuru formuna, başvuru konusu ile ilgili bütün belgelerin aslı veya örneklerinin eklenmesi gerekir. Başvurucunun erişim engeli bulunmayan belgeleri dosyaya ibraz etmesi zorunlu olup, iddiasını ispat külfeti başvurucuya aittir. Bununla birlikte şayet bir belge elde edilememişse, bunun da nedenleri açıklanmalıdır. Başvurucu bu koşulları yerine getirmeyerek iddialarını temellendirmemiş ise başvurusunun esasının incelenmesi imkânı bulunmamaktadır⁸².

Başvurucunun dayandığı belgeler bir resmî kurumun elinde bulunuyor ve başvurucu bunları temin için her türlü hukuki girişimlerini yapmasına rağmen bu bilgi ya da belgeler kendisine verilmiyorsa, başvurucunun bunlara erişememe nedenlerini delilleri ile birlikte formda belirtmesi gerekmektedir⁸³. Başvurucunun belgelere erişememe nedeni Mahkemece kabul edilir ise ilgili belgeler Mahkemece temin edilecektir.

Zira mahkemenin, kabul edilebilirlik incelemesine ilişkin bütün bilgi ve belgeleri re'sen toplama yetkisi bulunmaktadır⁸⁴. Bu yetki kapsamında, komisyonlar ve bölümler, başvuruya konu her türlü araştırma ve incelemeyi yapabilecekleri gibi başvuruyu sonuçlandırmak için gerekli görülen bilgi, belge veya delilleri ilgililerden talep edebilirler.

81 Belirtilen yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, başvuru dosyası esas aşamasına geçse bile başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilebilecektir. AYM kararı, Başvuru No:2013/276, 9/1/2014, §23.

82 AYM kararı, Başvuru No: 2013/276, 9/1/2014, § 26.

83 Hüseyin EKİNCİ-Musa SAĞLAM, a.g.e., s.19.

84 6216 sayılı Kanun'un "Esas Hakkında İnceleme" başlıklı 49. maddesinin (3) numaralı fıkrasında komisyonlar ve bölümlerin, bireysel başvuruları incelerken bir temel hakkın ihlal edilip edilmediğine yönelik her türlü araştırma ve incelemeyi yapabileceği, başvuruyla ilgili gerekli görülen bilgi, belge ve delilleri ilgililerden isteyebileceği açık bir şekilde belirtilmiştir.

Son sistem güncellemeleri ile birlikte genel itibariyle sistemde kaydı yapılan adli ve idari yargı dosya bilgileri ve evraklarına ulaşılabilmektedir. Ancak, UYAP sistemi kullanılmayan mahkemelerin (Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Askeri Yargıtay gibi) bazı dosya bilgileri ve evraklarına ulaşılammaktadır.

İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararların aslı veya onaylı sureti eklenmemesine rağmen bu kararlara UYAP sistemi kullanılarak ulaşılabilir ise eksiklik yazısının yazılmasına gerek yoktur. Ayrıca bu durum, başvuru tarafından ihlale neden olduğu ileri sürülen işlem veya kararlara ilişkin bilgilerin forma yazılması zorunluluğunu ortadan kaldırmaz.

Başvuru dosyasında eksiklik giderim yazısı yazılması veya başvurunun idari yönden reddedilmesi için, süresi içerisinde giderilmeyen eksikliğin kabul edilebilirlik incelemesinin yapılabilmesi için giderilmesi zorunlu eksikliklerden olması gerekmektedir. Başvuru formu genel olarak usulüne uygun olarak doldurulmuş, dosyada eksiklik bulunmuyor veya eksiklikler giderilmiş ise dosyanın ilgili Komisyona gönderilmesi gerekir.

Eksiklik giderim yazısının 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca başvuru, vekili veya kanuni temsilcisine, başvuru formunda belirtilen adreste tebliğ edilmesi gerekmektedir. Eksiklik yazısının, başvuru formunda yazılı adres yerine başvuru formunun MERNİS kaydındaki adresine gönderilmesi durumunda belirtilen tebliğ usulsüz tebliğ olarak değerlendirilmektedir⁸⁵. Bu durumda, eksiklik giderim yazısının yeniden başvurucuya tebliğ edilmesi zorunludur.

Diğer taraftan, başvuru formunun, adreslerinde veya başvuruyu ilgili koşullarda, başvuru formu ve eklerinde sunulan hususlara ilişkin sonraki aşamalarda ortaya çıkan herhangi bir değişikliği makul bir süre içerisinde Mahkemeye bildirmeleri zorunludur. Değişikliğe ilişkin durumun en kısa süre içerisinde Mahkemeye bildirmemesi durumunda, sonradan meydana gelen değişikliklerin Anayasa Mahkemesine bildirilmemesinden doğan her türlü sorumluluk başvuru formuna aittir. Bu kapsamda başvuru formundan bildirilen adrese tebligat yapılamaması durumunda Tebligat Kanunu'nun ilgili hükümleri uyarınca başvuru formunun MERNİS'te kayıtlı ikamet adresine tebligat yapılmaktadır.

Eksiklik yazılarının tebliğini izleyen günden itibaren işlemeye baş-

85 AYM kararı, Başvuru No:2012/1296, 26/6/2013.

layan on beş günlük süre kesin niteliktedir. Nitekim 5/3/2014 tarihli ve 28932 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren İÇTüzük değişikliği ile İÇTüzük’ün 66. maddesinin (1) nolu fıkrasına “kesin” ibaresi eklenmiş olup, bu sürenin uzatılması mümkün olmadığından, başvuru sahiplerinin ek süre verilmesine ilişkin talepleri dikkate alınmamaktadır. Dolayısıyla, başvuru sahiplerinin kesin nitelikte bulunan bu sürelerle uymaları zorunludur.

On beş günlük kesin süre içerisinde eksikliklerin hiç giderilmemesi durumunda olduğu gibi kısmen giderilmesi durumunda da başvuru idari yönden reddedilebilir. Ancak başvuru sahibi, eksikliklerin bir kısmını ilgili belgelere erişememe gerekçesiyle gideremediğini belirtir ve bu hususa dayanak belgeleri ekler ise başvuru dosyası bu haliyle ilgili komisyona gönderilecektir.

Eksiklikleri tamamlama süresinin, mücbir sebep veya ağır hastalık gibi haklı bir mazeret nedeniyle geçmesi durumunda, mazeretin ortadan kalktığı tarihten itibaren en geç on beş gün içinde eksiklik yazısı cevabı ve eklerinin yanı sıra mazeretini belgeleyen delillerle birlikte başvuru yapılabilir⁸⁶.

Bu durumda, başvuru sahibinin ileri sürdüğü mazereti ve sunduğu belgeler Mahkemece incelemekte, bu konuda komisyonlar rapor-törlüğünce mazeretin kabulünün gerekip gerekmediği yönünde karar taslağı hazırlanmakta, ilgili komisyon; öncelikle başvuru sahibinin mazeretinin geçerli görülüp görülmediğini inceleyerek mazereti kabul veya reddetmektedir. Ancak mazeret kabul edilirse bu değerlendirmenin ardından başvuru hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönlerinden bir inceleme yapılabilir. Genellikle, mazeret ve kabul edilebilirliğe ilişkin tek bir taslak hazırlanıp bu iki husus ilgili komisyon tarafından birlikte karara bağlanmaktadır.

3.2.2. Eksikliklerin Usulüne Uygun Olarak Tamamlanmaması

Eksiklik bildirim yazısı usulüne uygun bir şekilde başvuru sahibine tebliğ edildikten sonra eksiklik cevap dilekçelerinin veya talep edilen belgelerin süresi içerisinde mahkemeler veya yurt dışı temsilcilikler aracılığı ile gönderilmesi ya da bizzat Anayasa Mahkemesine teslim edilmesi gerekir.

86 “Eksikliklerin giderilmesine ilişkin tebligatın başvuru sahibine şahsen yapılmasına karşın daha sonra başvuru sahibinin muhatap alındığı, başvuru sahibinin ceza infaz kurumunda iken belirlenen eksiklikleri tamamlamada zorluk yaşadığı yönünde bildirilen mazeretin geçerli kabul edilebileceği ve vasisinin durumu öğrendikten sonra belgeleri gönderdiği anlaşılmıştır. 19/10/2012 tarihi ile 1/11/2012 tarihleri arasındaki süreçte geçerli mazeret olduğunun kabulü gerekmiştir.” AYM kararı, Başvuru No:2012/37, 19 7/2013, § 19.

Anayasa Mahkemesine posta, faks, e-posta vb. yollarla bireysel başvuru yapılmasına imkân bulunmadığı gibi bu yöntemler ile eksikliklerin giderilmesi de mümkün değildir.

Başvuruculara gönderilen eksiklik yazısında da usulüne aykırı yöntem ile eksikliklerin giderilemeyeceği hususu açık bir şekilde belirtilmesine rağmen usulüne uygun bir şekilde eksik belgelerin gönderilmemesi durumunda, belirtilen evraklar ile ilgili herhangi bir işlem yapılmamaktadır.

On beş günlük kesin süre içerisinde usulüne uygun bir şekilde eksik belgeler gönderilir ise eksikliklerin süresi içerisinde giderildiğinin kabulü gerekir. Aksi durumda, belirtilen kesin süre içerisinde usulüne göre eksikliklerin giderilmediğinin anlaşıldığı gerekçesiyle başvuru idari yönden reddedilir.

4. İDARİ RET KARARI VERMEYE YETKİLİ MERCİ

İdari ret kararları, komisyonlar başraportörü tarafından verilmektedir. Ancak öğretilerde idari ret kararı verme yetkisinin başraportöre verilmesinin, Anayasa, 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük'e aykırı olduğu görüşünü savunanlar bulunmaktadır⁸⁷.

Bu görüşü savunanlara göre; İçtüzük'ün 3.maddesinin 1.bendinin (s) fıkrasında Mahkeme; genel kurul, bölümler ve komisyonlar ile bunlardan oluşan Anayasa Mahkemesi olarak tanımlanmış olup, bireysel başvurular ile ilgili idari ret kararı verme yetkisi Mahkemeye ait bir yetkidir.

Buna göre Başraportör veya raportörler, Mahkeme tanımı içerisinde yer almayıp dosya hazırlanması ve sunulması konularında Mahkemeye yardımcı olan uzmanlardır. Mahkemede karar verme yetkisi ancak genel kurul, bölüm veya komisyon tarafından kullanılabilir. Bu nedenle idari ret kararı verme yetkisinin komisyon tarafından kullanılması gerektiği savunulmaktadır.

Biz bu görüşe kısmen katılıyoruz. Öncelikle idari ret kararlarının hukuki niteliğini belirlemek gerekir. Başvuru süresine ilişkin kararlar hariç idari ret kararları; başvuru dosyalarındaki eksikliğin tamamen ya da kısmen giderilmemesi veya usulüne aykırı yollarla giderilmesi durumunda ön inceleme aşamasında işin esasına girilmeden ve hukuki değerlendirme yapılmadan verilen idari nitelikte kararlardır. Bu nedenle idari işlem niteliğinde, esasa dair hukuki süreç başlatmayan idari ret kararlarının (süre bakımından verilen

87 Özcan ÖZBEY; a.g.e. s.343.

idari ret kararları hariç) sadece komisyon veya bölüm tarafından verilmesi gerektiği düşüncesine katılmıyoruz.

Bununla birlikte idari nitelikteki idari ret kararı vermeye yetkili merci konusunda mevcut uygulamanın doğru olmadığı düşünülmektedir. Bireysel başvuru bürosunda idari ret kararlarının verilmesine gerekçe yapılan eksiklik yazıları, İçtüzük'ün 35. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (ç) bendinde Mahkeme Genel Sekreterine verilen yazışma yetkisi kullanılarak bireysel başvuru bürosu raporörü tarafından hazırlanmakta ve eksiklikler tamamlanmadığı takdirde idari ret kararı verileceği başvuru sahiplerine tebliğ edilmektedir.

İdare Hukukunun da genel ilkelerinden olan usul ve yetkide paralellik ilkesi gereği eksiklikleri tamamlaması için süre tanıyan makamın, eksikliklerin tamamlanmaması durumunda yaptırım olarak işlem tesis etmesi gerekir. Bu aynı zamanda sebep-sonuç ilişkisinin de gereğidir.

Bu nedenle bize göre eksikliğin tamamen ya da kısmen giderilmemesi veya usulüne aykırı yollarla giderilmesi durumunda Komisyonlar Başraportörlüğüne bağlı olarak bireysel başvuru bürosunda görev yapan raporörler tarafından, idari ret kararı verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu şekilde uygulama değişikliği yapılarak İçtüzüğün değiştirilmesi halinde idari nitelikteki idari ret kararları verilecek dosyalar komisyonlar başraportörüne gönderilmeden hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasına imkân sağlanarak gereksiz emek ve zaman kaybının önüne geçileceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte İçtüzüğün 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında başvurunun süresinde yapılmadığının ön inceleme sırasında tespit edilmesi halinde başvurunun idari yönden reddedileceği öngörülmüş ise de; başvurunun süresinde yapılmadığının komisyon ve bölümler aşamasında tespit edilmesi halinde de başvuru süre bakımından kabul edilemez bulunarak reddedilmektedir. Bu kapsamda başvurunun süresinde yapılmaması halinde idari ret kararı verilmesine imkân bulunduğu gibi, bireysel başvuru bürosunda idari ret kararı verilmeyerek dosya komisyonlara hatta tartışmalı bir konu ise bölüme de gönderilebilmektedir. Bölüm tarafından mahkeme içtihadı oluşması üzerine aynı konu hakkında komisyonlarca kabul edilemezlik kararı verilebileceği gibi idari ret kararı verilmek suretiyle de başvuru reddedilebilmektedir.

Anayasa Mahkemesinin iş yükünü azaltmak amacıyla yaptığı bu uygulamanın aynı konu hakkında hem bölüm hem komisyon tarafından kabul edilemezlik kararı verilmesi hem de idari ret kararı verilmesi nedeniyle gerek uygulayıcılar gerekse başvuruçular açısından karışıklığa sebebiyet vermektedir. Bize göre; başvurunun süresinde yapılıp yapılmadığı hususu, hukuki değerlendirme yapılmak suretiyle ortaya çıkabilecek bir durum olup buna ilişkin değerlendirmenin Mahkemenin yargılama yetkisini kullanmaya haiz komisyon ya da bölüm tarafından yapılması ve buna ilişkin kararların da anılan hukuki formasyona haiz mercilerce verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Bu nedenle, hukuki değerlendirme yapılmak suretiyle başvurunun süresinde olmadığından bahisle komisyonlar başraportörü tarafından idari ret kararı verilmesini doğru bulmuyoruz. Yukarıda da belirtildiği gibi raportör ve başraportörler mahkeme adına yargılama yetkisini kullanamazlar. Bu kararların itiraza tabi olması veya böyle bir yetkinin iş yükünü azaltmak amacıyla kullanılması da belirtilen sonucu değiştirmeyecektir.

Öte yandan 2012 yılında 222 idari ret kararından 3'ü, 2013 yılında ise 1577 idari ret kararından 68'i süresinde başvuru yapılmadığından bahisle verilmiştir. Belirtilen kararlar, ağırlıklı olarak eksikliğin giderilmemesi nedeniyle idari nitelikte verilen idari ret kararlarından oluşmaktadır. Diğer taraftan başvuru süresine ilişkin hesaplamanın hukuki değerlendirme yapılmasını gerektiren, mazeret dayalı veya Mahkeme içtihadı oluşmayan başvurular hakkında bireysel başvuru bürosunca idari ret kararı verilmeyerek başvurular Komisyonlara gönderilmiştir.

Bireysel başvuru bürosunca hazırlanan istatistikî bilgilere göre; idari ret kararlarının yaklaşık yarısına (% 43,5) başvuruçular tarafından itiraz edilmektedir. Süreye ilişkin hususun hukuki değerlendirme yapılmasını gerektirmesi nedeniyle genellikle başvuruçular, verilen idari ret kararlarından tatmin olmayıp bu kararlara itiraz etmektedir. Bu nedenle başvuru süresine ilişkin kararların itiraza tabi ve idari mahiyetteki idari ret kararı yerine kesin ve hukuki değerlendirme yapılmak suretiyle ilgili formasyonlarca verilmesinin daha yerinde olacağı düşünülmektedir.

Bu mahiyetteki kararların hızlı bir şekilde sonuçlandırılması için bölümler tarafından verilen kararların komisyon kararlarına uyarlanması ve karar şablonlarının kısaltılması gerektiği değerlendirilmiştir.

rilmektedir. Bu şekilde uygulama yapılması halinde hem kararlar yargılama yetkisine sahip Mahkeme üyelerinden oluşan komisyonlarca verilecektir.

Ayrıca, kabul edilemezlik kararları idari ret kararları gibi itiraza tabi olmayıp kesin olduğundan, idari ret kararlarına itiraz edilen ve % 43.5 oranına tekabül eden dosyalardan bir kısmı itiraz edilmeksizin sonuçlandırılmış olacaktır. Zaten bu konuda verilen idari ret karar sayısı fazla olduğundan uygulama değişikliği yapılması halinde bu yeni durumun Komisyonlar iş yükünü etkilemeyeceği düşünülmektedir.

Böyle bir uygulama değişikliğine gidilmesi durumunda ise bireysel başvuru bürosunun idari ret kararı hazırlama, bu kararların tebliği, idari ret itiraz dilekçesi kaydı, itiraz dilekçesi inceleme formu hazırlanması gibi işlemler yönünden iş yükü azalacak ayrıca dosyanın hem idari ret kararı hem de itiraz incelemesi için iki defa komisyonlar birimine gönderilmesinin önüne geçilecektir.

5. İDARİ RET KARARLARINA İTİRAZ USULÜ

Yukarıda ayrıntılı bir şekilde değinildiği üzere başvurunun; süresinde yapılmadığı, İçtüzüğün 59 uncu ve 60 ıncı maddelerdeki şekil şartlarına uygun olmadığı veya tespit edilen eksikliklerin verilen kesin sürelerde tamamlanmadığı hâllerde Komisyonlar Başraportörü tarafından idari yönden reddedilmektedir.

İdari ret kararı; başvurucu, kanuni temsilcisi veya vekiline başvuru formunda belirtilen adreste tebliğ edilmektedir. Başvurucuların idari ret kararına karşı, kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde Anayasa Mahkemesine itiraz etme hakkı bulunmaktadır.

5.1. Yetkili Mercii

İçtüzük'ün 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında, başvurunun; süresinde yapılmadığı, şekil şartlarına uygun olmadığı ve tespit edilen eksikliklerin verilen kesin sürelerde tamamlanmadığı hâllerde Komisyonlar Başraportörü tarafından verilen idari ret kararlarına karşı tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde komisyona itiraz edilebileceği belirtilmiştir.

6216 sayılı Kanun'un "Tanımlar" başlıklı 2/g maddesinde komisyon; bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesini yapmak üzere oluşturulan kurullar olarak ifade edilmiş, İçtüzük'ün "Tanımlar"

başlıklı 3/p maddesinde ise komisyonun; bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesini yapmak üzere iki üyeden oluşan kurulları ifade ettiği düzenlemesine yer verilmiştir. Ayrıca, 6216 sayılı Kanun'un 48 maddesinin (3) numaralı bendinde, kabul edilebilirlik incelemesinin komisyonlarca yapılacağı düzenlemesine yer verilmiştir⁸⁸.

İdari ret kararı verilen dosyada itiraz incelemesi, bireysel başvuru bürosu tarafından kayıt işlemleri sırasında otomatik belirlenen komisyon tarafından yapılmaktadır. İtiraz aşamasında yeniden bir komisyon tespiti yapılmamaktadır.

Kural olarak idari ret kararlarına itiraz üzerine komisyonlarca dosya üzerinde inceleme yapılarak karar verilmektedir. Ancak ilgili komisyon tarafından, başvurunun karara bağlanması için bölüm tarafından ilke kararı alınması gerekli görülür ise, İçtüzük'ün 33. maddesinin (3) numaralı fıkrası uyarınca kabul edilebilirlik incelemesinin bölüm tarafından yapılmasına ve dosyanın ilgili bölüme gönderilmesine karar verilir ve idari ret kararına itiraz talebi ilgili bölüm tarafından karara bağlanır.

İçtüzük'ün 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında belirtildiği üzere bütün komisyon kararları kesindir. Dolayısıyla idari ret kararlarına itiraz üzerine ilgili komisyonlar tarafından verilen kararlar da kesin olup, itirazın reddine ilişkin kararların yeniden incelenmesine veya bu kararlara karşı başka bir mercie başvuru yapılmasına olanak bulunmamaktadır⁸⁹.

5.2. İtiraz Süresi

İdari ret kararına karşı, kararın tebliğ tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde başvurucunun Anayasa Mahkemesine itiraz etme hakkı bulunmaktadır. İtiraz süresi 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre usulüne uygun olarak yapılan tebliğ tarihini izleyen günden itibaren başlayacaktır.

İtiraz süresi içerisinde haklı bir mazeret nedeniyle başvuruda bulunulmaması durumunda, mazeretinin ortadan kalktığı tarihten itibaren on beş gün içinde ve mazeretini belgeleyen delillerle birlikte idari ret kararına itiraz edilmesi mümkündür.

88 6216 sayılı Kanun ve İçtüzük uyarınca bireysel başvurular hakkında karar vermek üzere iki bölüm ve her bir bölüme bağlı üç komisyon olmak üzere toplam altı farklı komisyon oluşturulmuştur. Kanun'un 14. Maddesinin 2 nolu fıkrasının "c" bendinde, bölüm içinden oluşturulacak komisyonlarda üyelerin dönüşümlü olarak görev yapmalarını sağlamak başkanvekillerinin görev ve yetkileri arasında sayılmış olup, idari ret kararlarına itiraz incelemesini yapacak komisyon üyeleri her ay ayrıca belirlenmektedir.

89 AYM kararı, Başvuru No: 2012/370, 11/11/2013.

Başvurucu tarafından mazeretin ortadan kalktığı tarihten itibaren süresi içerisinde dayanak belgeler ile birlikte idari ret kararına itiraz edildiği tespit edilir ise dosyanın başvuru mazereti ve idari ret kararı hakkında karar verilmek üzere ilgili komisyona gönderilir.

İlgili komisyon tarafından öncelikli olarak başvuru mazeret talebi değerlendirilecektir. Başvurucu mazeretinin kabulü durumunda idari ret kararına itiraz talebi hakkında bir karar verilecektir. Başvurucu mazeret talebinin reddine ve/veya idari ret kararına itiraz dilekçesinin süresi içerisinde verilmediği sonucuna varılır ise ilgili komisyon tarafından itirazın “süre aşımı nedeniyle itirazın reddine” kararı verilir⁹⁰.

5.3. İtirazın İnceleme Usulü

Başvurucular tarafından, idari ret kararına itiraz edilmesi durumunda, dosya bireysel başvuru bürosu tarafından komisyonlar raporluluğuna gönderilmekte, komisyon raportörü tarafından karar taslağı hazırlanmakta ve ilgili komisyon tarafından itiraz kesin olmak üzere karara bağlanmaktadır.

İdari ret kararlarına itirazın dilekçeyle ve bireysel başvuru yapılmasındaki usul izlenerek 6216 sayılı Kanun’un 47. maddesinin (1) numaralı fıkrası ve İçtüzük’ün 63. maddesinin (1) numaralı fıkrasında belirtildiği şekilde, mahkemelere veya yurt dışı temsilciliklerine ya da bizzat Anayasa Mahkemesine yapılması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesine posta yoluyla bireysel başvuru yapılmasına imkân bulunmadığı gibi idari ret kararına itiraz dilekçesi gönderilmesi de mümkün değildir⁹¹. İtiraz dilekçelerinin posta, fax, elektronik posta vb. yollarla gönderilmesi durumunda, dilekçeler işleme konulmamakta, itiraza ilişkin Mahkemece herhangi bir işlem yapılmamaktadır.

Ancak itiraz talebi ile ilgili karar verme yetkisi ilgili komisyona ait olup, itiraz dilekçesinin usulüne aykırı yöntemle gönderildiğinin tespit edilmesi durumunda, bireysel başvuru bürosu tarafından dilekçenin işleme konulması ve ilgili komisyona gönderilmesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi takdirde komisyona ait yetkinin bireysel başvuru bürosu tarafından kullanılması sonucu doğacaktır.

İtiraz talebi hakkında inceleme yapan komisyon tarafından, usulüne uygun yollarla yapılmayan itirazlarda işin esası incelenmeksizin

90 AYM kararı, Başvuru No: 2013/1264, 25/9/2013.

91 AYM kararı, Başvuru No:2012/225, 19/6/2013.

İtirazın yöntemine uygun olarak yapılmadığından reddine karar verilmesi mümkündür.

İtiraz talebinin, yeni bir başvuru formu doldurulmak ve yeniden başvuru harcı yatırılmak suretiyle yapılmasına ilişkin herhangi bir yasal zorunluluk bulunmamaktadır. Bireysel başvuru yapılması sırasında başvuru harcı alınmakta iken, idari ret kararına itirazlar herhangi bir harca tabi değildir⁹².

Diğer taraftan bireysel başvurunun idari yönden reddi nedeniyle başvuru tarafından yatırılan bireysel başvuru harcının iadesi söz konusu değildir⁹³. Ancak, itiraz sırasında sehven ikinci defa ödenen başvuru harcının idari ret kararı hakkında verilen karar ile birlikte başvurucuya iade edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

İdari ret kararlarına yapılan itirazların ilgili komisyon tarafından kabulü durumunda, komisyon tarafından itirazın kabulüne karar verildikten sonra başvurunun kabul edilebilirlik incelemesi yapılmaktadır⁹⁴. Ancak komisyon tarafından her iki konu hakkında aynı anda karar verilmesine engel herhangi bir durum bulunmamaktadır.

5.4. İdari Ret Kararlarına Yapılan İtiraz Üzerine Verilen Kararlar

Bireysel başvuru sisteminin başladığı 2012 yılının Eylül-Aralık döneminde yapılan 1642 başvurudan 1342'si sisteme kaydedilmiş, başvuruların 300'ü ise usulüne uygun yöntemle yapılmadığı için kayda alınmamıştır.

Kayda alınan 1342 başvurudan 222'si idari yönden reddedilmiştir. Bu başvurulardan 203'ü eksikliklerin hiç veya tümünün giderilmediği gerekçesiyle idari yönden reddedilmiştir. 16 başvuru, eksikliklerin usulüne uygun yöntemlerle giderilmediği gerekçesiyle reddedilmiş, 3 başvuru ise otuz günlük yasal süre içerisinde başvuru yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

2012 yılında idari yönden ret kararı verilen 222 başvurunun 56'sına itiraz edilmiş, 166 başvuru dosyasında verilen idari ret kararına ise itiraz edilmediğinden belirtilen dosyalarda bireysel başvuru bürosu tarafından kesinleştirme işlemi yapılmıştır.

İdari ret kararına itiraz edilen başvurularda; 50 itiraz talebi redde-

92 Konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi tarafından, “İdari Ret Kararlarına İtirazlarda Yapılan Hata ve Yanlışlıklara İlişkin Duyuru” metni yayımlanmıştır. <http://www.anayasa.gov.tr/Haber/detay/229/>

93 AYM kararı, Başvuru No: 2012/370, 11/11/2013.

94 AYM kararı, Başvuru No: 2012/129626/6/2013.

dilmiş, 6 itiraz talebi ise kabul edilmiştir.

2013 yılında yapılan 10476 başvurudan 9897'i sisteme kaydedilmiş, başvuruların 579'u ise usulüne uygun yöntemle yapılmadığı için kayda alınmamıştır.

Mahkemece kayda alınan 9897 başvurudan 1577'si idari yönden reddedilmiştir. Bu başvurulardan 1018'i eksikliklerin hiç veya tümünün giderilmediği gerekçesiyle idari yönden reddedilmiştir. 491 başvuru, eksikliklerin usulüne uygun yöntemlerle giderilmediği gerekçesiyle reddedilmiş, 68 başvuru ise otuz günlük yasal süre içerisinde başvuru yapılmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

2013 yılında idari yönden ret kararı verilen 1577 başvurunun 727'sine itiraz edilmiş, 850 başvuru dosyasında verilen idari ret kararına ise itiraz edilmediğinden belirtilen dosyalarda bireysel başvuru bürosu tarafından kesinleştirme işlemi yapılmıştır.

İdari ret kararına itiraz edilen başvurularda; 598 itiraz talebi reddedilmiş, 17 itiraz talebi kabul edilmiştir. 112 dosyada itiraz başvuruları hakkında henüz karar verilmemiş olup başvurular halen inceleme aşamasındadır⁹⁵.

1 Ocak-23 Eylül 2014 dönemine bakıldığında ise 15349 başvuru dosyasında yapılan ön inceleme aşamasında 2485 dosyada idari ret kararı verildiği, bu başvuruların 810'una itiraz edildiği görülmüştür.

6. ETKİN ÖN İNCELEME YAPILMASINA İLİŞKİN ÖNERİLER

Bireysel başvurunun ilk iki yılına bakıldığında başvuru sayıları ile derdest dosya sayılarının giderek arttığı, Mahkemenin ağır bir iş yükü sorunu ile karşı karşıya olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemel iş yükü sorunu ile mücadele etmek için gerek bireysel başvuru bürosu gerekse mahkemenin değişik birimlerinde bazı önlemler alınması gerektiği düşünülmekte olup, bu kapsamda bireysel başvuru bürosunun etkin ve verimli bir şekilde çalışması ve başvuru kalitesinin arttırılmasına ilişkin önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Öncelikle, başvurucular tarafından bireysel başvuru formunun her bölümünün özenle doldurulması ve başvuruya dayanak bütün belgelerin ilk inceleme aşamasında forma eklenmesinin temin edilmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda Mahkeme tarafından, baro, üniversite, kamu kurumları vb. kurumlar ile gerekli koordinasyon sağlanarak bireysel başvuru usulü ile ilgili farkındalığın artırılma-

95 İstatistikler, 14 Ekim 2014 tarihi itibarıyla alınan verilere dayanmaktadır.

sına yönelik çalışmalar yapılmasının isabetli olacağı değerlendirilmektedir.

Bu kapsamda insan haklarına ilişkin ihlallerin giderilmesi için başvuru yapılan Türkiye İnsan Hakları Kurumu, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Anayasa Mahkemesinin proje paydaşı olarak yer aldığı ve Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından koordine edilen “İnsan Hakları Alanında Bireysel Başvuru Usullerinin Tanıtılması Projesi”nin hayata geçirilmesi ve Anayasa Mahkemesi ve Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan; mahkemeler, yüksek yargı kurumlarının paydaş olarak yer aldığı “Türkiye’de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvurunun Desteklenmesi Projesi”nin hayata geçirilecek olması sevindirici bir gelişme olmakla birlikte bireysel başvuru sisteminin farkındalığının artırılması açısından yeterli olmadığı değerlendirilmektedir.

Bu itibarla insan hakları ihlalleriyle ilgili başvuru ve şikâyetlerin yapılmasındaki farklılıklarda göz önünde bulundurularak hangi kuruma ne şekilde başvuru yapılacağı konusundaki bilgi eksikliğinin giderilmesi için katkıda bulunabilecek tüm kamu kurumlarının, üniversitelerin, meslek örgütlerinin ve sivil toplum örgütlerinin katılımıyla daha kapsamlı ve toplumun tamamını hedef alan pek çok proje üretilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Ön inceleme aşamasında şekli eksiklikler nedeniyle idari yönden reddedilen ceza davalarına ilişkin başvuruların genellikle ceza infaz kurumlarında kalan tutuklu/hükümlüler tarafından yapıldığı görülmüş olup bireysel başvuru usulü hakkında tutuklu/hükümlüler ile başvuru evraklarını kayda alan ceza infaz kurumu personeline yönelik bilgilendirici eğitimlerin yapılmasının nitelikli başvuru yapılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Mevcut düzenlemeler uyarınca bireysel başvuru bürosunca hazırlanan idari ret kararlarının başraportör tarafından onaylanmasını müteakip gerekli yazışma ile tebligat işlemleri de yine bireysel başvuru bürosu tarafından yapılmakta ve idari ret kararlarına itiraz edilmesi durumunda başvuru dosyası yeniden tevzi için komisyonlar başraportörüne gönderilmektedir.

Bireysel başvuruların filtraj aşamasında elenmesi sürecinde hem bireysel başvuru bürosu hem de komisyonlar başraportörlüğü birlikte görev yapmaktadır. Mevzuata uygun bir şekilde yapılmayan başvuruların ön inceleme aşamasında derhal tespit edilerek mümkünse başvuru dosyasının ilgili komisyon veya bölüme sevk edilmeden idari nitelikteki idari ret kararlarının Komisyonlar başraportörüne

gönderilmeden bireysel başvuru bürosunda görevli raportör veya raportör yardımcıları tarafından verilmesi, bu doğrultuda bireysel başvuru bürosunda görev yapacak raportör ve raportör yardımcısı sayısının artırılması ve personel bakımından da güçlendirilmesi ile bireysel başvuru bürosunun daha etkin ve hızlı bir şekilde çalışmasının sağlanması faydalı olacaktır.

Bu şekilde bireysel başvuru bürosunun daha nitelikli bir şekilde çalışması sağlanacak ve böylelikle dosyaların ilk incelemesi sağlıklı bir şekilde yapılarak diğer birimlerin gereksiz iş yükü de azaltılacaktır.

Anayasa Mahkemesi'nin giderek artan iş yükü dikkate alındığında ilk inceleme konusunda görevli bireysel başvuru bürosu ile kabul edilebilirlik incelemesi yapan komisyonların mümkün olduğu ölçüde müstakil birimler olarak çalışmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Ayrıca bireysel başvuru bürosunun hızlı ve etkin bir şekilde çalışmasını teminen görev ve çalışma şekline ilişkin olarak İçtüzük'te gerekli değişiklikler yapılarak, bireysel başvuru bürosunun Komisyonlar başraportörlüğüne bağlı çalışma yönteminden vazgeçilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, bireysel başvuru bürosunun müstakil başraportörlük olarak yapılandırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bireysel başvuru bürosunda yapılan ön incelemede eksikliğin tamamen ya da kısmen giderilmemesi veya usulüne aykırı yollarla giderilmesi durumunda verilen idari ret kararların mahiyeti itibarıyla idari bir karar olması, itiraza tabi olması ve kararın hukuki nitelikleme gerektirmeden verilmesi nedeniyle bu nitelikteki kararların, Komisyonlar başraportörü yerine bireysel başvuru bürosunda görevli raportör tarafından verilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Bireysel başvuru usulü sıkı şekil şartlarına bağlı olmasına rağmen, idari ret kararlarına itiraz usulünün herhangi bir şekil şartına tabi tutulmadığı, idari ret kararlarının çoğunun idari ret sebepleri dahi belirtilmeden verilen dilekçe ile itiraza tabi tutulduğu görülmüştür.

Bireysel başvuru usulünde olduğu gibi itiraz usulünün de şekil şartına bağlanması, böylelikle nitelikli itiraz taleplerinin daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak vereceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Bireysel başvuruların; kural olarak Mahkeme internet sitesi ve İÇTÜZÜK ekinde yayımlanan başvuru formu örneği doldurularak veya formda bulunması gereken bütün bilgileri içeren ve aynı formatta olan bir dilekçe ile yapılmasına olanak tanınmıştır.

Buna rağmen özellikle bireysel başvuruların alınmaya başladığı ilk dönemlerde, kabul edilebilirlik incelemesi yapılabilmesine olanak verecek şekilde form doldurulmadan veya form ile aynı formatta dilekçe tanzim edilmeden başvuru yapıldığı, eksiklik yazısında belirtilmesine rağmen eksiklikler giderilmeksizin aynı şekilde hareket edildiği ve bireysel başvuruların önemli bir bölümünün ön inceleme aşamasında idari yönden reddedildiği görülmüştür.

Bu çalışmanın değişik bölümlerinde belirtildiği ve mahkemece yayımlanan 2012 ve 2013 yılına ilişkin istatistikî verilerden de anlaşılacağı üzere, usulüne uygun yöntemler ile yapılan başvuruların yaklaşık % 16'sının idari ret ile sonuçlandığı, idari ret kararı verilen başvuruların ise yaklaşık % 43.5'ine itiraz edildiği görülmektedir. Bireysel başvurunun ilk yılında, süreaşımı nedeniyle idari ret kararlarının bireysel başvuru bürosu tarafından verilmediği ve çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla bazı dosyalarda ilk inceleme sürecinin halen devam ettiği hususları birlikte değerlendirildiğinde belirtilen oranların daha da yüksek olduğu düşünülmektedir.

Bu şekilde bireysel başvuru bürosu tarafından yapılan ön inceleme ve filtraj uygulamasının başarılı olduğu ve Mahkeme iş yükünün azaltılması bakımından bireysel başvuru bürosunun önemli bir görev ifa ettiği görülmektedir.

Bununla birlikte mevzuat değişikliği yapılarak, bireysel başvuruda ön inceleme mekanizmasının daha etkin bir hale getirilmesi, bireysel başvuru bürosunun raportör, raportör yardımcısı ve personel sayısının artırılması ve Komisyonlar başraportörlüğünden bağımsız müstakil bir büro olarak yapılandırılması gerekmektedir. Bireysel başvuru sayısının giderek attığı dikkate alındığında Anayasa Mahkemesi'nin gelecekte karşılaşacağı muhtemel ağır iş yükü ile mücadele için bunun gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca bireysel başvurunun yapılmasındaki eksikliklerin giderilmesi, farkındalığın ve başvuru kalitesinin artırılması ile kamuoyunun bilgilendirilmesi için mevcut projelerin yanı sıra daha kapsamlı çalışmaların yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

Abdullah ÇELİK, *Bireysel Başvuru Kapsamında “Adli Yardım”*, Bireysel Başvuru İncelemeleri 1, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013.

Ali Rıza ÇOBAN, *Bireysel Başvuru: Türk Anayasa Mahkemesi İçin Ağır İş Yükü Sorunu*, AİHM ve Türkiye II, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara-2010.

Alparslan ALTAN; *Bireysel Başvurunun Birinci Yılına Genel Bir Bakış*, HUKAB Dergisi, Ekim-Aralık 2013, Sayı:7.

Atilla NALBANT, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku ve Anayasal Bireysel Başvuru*, AİHM ve Türkiye-II Uluslar arası Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Ankara 2010.

Baki KURU, Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, *Medeni Usul Hukuku*, 23. Baskı, Ankara 2012.

Bahadır KILINÇ, *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru (Anayasa Şikâyeti) Kurumu ve Türkiye Açısından Uygulanabilirliği*, Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Sayı:25.

Bahadır KILINÇ, Mustafa ÇAĞATAY, Hakan ATASOY, *Bireysel Başvuru*, Türkiye Adalet Akademisi, 2011-2012 Yılı Hakim Savcı Adayları Ders Notları.

Bekir ÖZÇELİK, *“Bireysel Başvuru Yolunun İdari Yargı Kararları Bakımından Değerlendirilmesi”*, Türkiye’de Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru, Editör Sevtap YOKUŞ, Seçkin Yayınları, Ankara-2014.

Burhan KUZU, *“Türkiye için Anayasa Şikayeti Modeli Tartışma Panelinde Sunulan Tebliğ”*, Anayasa Yargısı Dergisi, Sayı:21.

Cüneyt DURMAZ, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Başvuruların Ayırıştırılması ve Tek Hakim Formasyonu*, Bireysel Başvuru, İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi), Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013.

Ebru KARAMAN, *Karşılaştırmalı Anayasa Yargısında Bireysel Başvuru Yolu*, XII Levha Yayınları, İstanbul-2013.

Emin GÖRGÜN, Yakup AYDIN, *Sayıştay Kararlarına Karşı Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Yolu*, Sayıştay Dergisi,

Ocak-Mart 2012, Sayı:84.

Hakan PEKCANITEZ, Oğuz ATALAY, Muhammet ÖZEKES, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, 12. Baskı, Ankara-2011.

Hüseyin EKİNCİ, Musa SAĞLAM, 66 Soruda Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, Avrupa Konseyi-2012.

İbrahim ÇINAR, Bireysel Başvurunun Yapılmasında Usule İlişkin Eksiklikler, HUKAB Dergisi, Ocak-Mart 2013, Sayı:4.

İbrahim ÇINAR, Bireysel Başvurunun Birinci Yılında Anayasa Mahkemesi'ne Yapılan Başvuruların İstatistik Verilerle Analizi, HUKAB Dergisi, Ekim-Aralık 2013, Sayı:7.

Leyla NUR ODUNCU, Bireysel Başvuru Kanun Yolu İçin Dava Vekaletnamesinde Özel Yetkinin Yer Alması Zorunluluğu, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, Y.2014.

M.Yavuz SABUNCU, Selin ESEN ARNWINE, Türkiye İçin Anayasa Şikayeti Modeli Türkiye'de Bireysel Başvuru Yolu, Anayasa Yargısı, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Sayı:21.

Musa SAĞLAM, Bireylerin Anayasa Mahkemesine Başvurusu (Bir Reform Önerisi), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Eylül-Ekim 2005, Sayı:60.

Musa SAĞLAM, *Anayasal Önem ve Önemli Bir Zarar Kriteri*, Bireysel Başvuru İncelemeleri 1, Anayasa Mahkemesi Yayınları, Ankara-2013.

Osman DOĞRU; Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi, Legal Yayınevi, Ankara-2012.

Ömer ANAYURT; Avrupa İnsan Hakları Hukukunda Kişisel Başvuru Yolu, Seçkin Yayınları, Ankara 2004.

Öykü DİDEM AYDIN, Türk Anayasa Yargısında Yeni Bir Mekanizma: Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, Y. 2011, Sayı:4.

Özcan ÖZBEY, Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkı, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara-2013.

Recep KAPLAN, *Bireysel Başvuruda Dava Açan Belgeyle Bağlılık*, Bireysel Başvuru İncelemeleri 1, Anayasa Mahkemesi Yayınları,

Ankara-2013.

Serap YAZICI, Yeni Bir Uygulama Olarak Anayasa Şikâyeti-Konuşma, AİHM VE TÜRKİYE II, Anayasa Şikâyeti ve AİHM, Uluslararası Sempozyum, Türkiye Adalet Akademisi Yayınları, Yayın No: 8, Ankara-2010.

Tolga ŞİRİN, Türkiye’de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru), On İki Levha Yayınları, İstanbul-2013.